

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΜΝΕΦ, ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ

«Ο Βίος Μαρίας της Αιγυπτίας από το χειρόγραφο Oxon. Bodl. Holkham 26 (BHG 1024h)»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΚΥΚΛΟ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ
ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2019

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΟΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες	3
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	4
Κεφ. 1: Περίληψη του περιεχομένου	5
Κεφ. 2: Η Πορεία του βίου	8
Κεφ. 3: Οι Λογισμοί της Υπερηφάνειας στον βίο	10
Κεφ. 4: Φιλολογική Ανάλυση	13
Κεφ. 5: Περιγραφή του χειρογράφου	19
Κεφ. 6: Αρχές της παρούσας έκδοσης	20
Κεφ. 7: Έκδοση κειμένου (BHG 1024h)	21
Κεφ. 8: Απόδοση και σχολιασμός	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	66

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Καθώς αυτή η πορεία φτάνει προς το τέλος της θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή μου κ. Αλ. Αλεξιάκη επιβλέποντα της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας ο οποίος μου υπέδειξε το συγκεκριμένο θέμα και με καθοδήγησε με πολύτιμες συμβουλές από την αρχή μέχρι το τέλος της. Ακόμη οφείλω ευχαριστίες στον κ. Σκρέκα ο οποίος έβγαλε φωτογραφίες το κείμενο και έτσι μπόρεσα να το μελετήσω. Επιπλέον νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω τον κ. Ι. Μαυρομάτη ο οποίος με μύησε στην επιστήμη της Παλαιογραφίας και με έκανε να θελήσω να ασχοληθώ με αυτό το αντικείμενο καθώς επίσης και τον κ. Γεωργακόπουλο και την κ. Καλτσογιάννη οι οποίοι τόσο κατά τον προπτυχιακό όσο και κατά τον μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών στάθηκαν αρωγοί σε ότι χρειάστηκα.

Τέλος δεν θα μπορούσα να εκφράσω με λόγια την ευγνωμοσύνη μου στους γονείς μου για την συμπαράσταση και την υποστήριξη τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

BHG F. Halkin, *Bibliotheca hagiographica graeca*, Bruxelles 1957

BHG Novum Auctarium, F. Halkin, *Bibliotheca hagiographica graeca Novum auctarium*, Bruxelles, 1985

ΔΧΑΕ Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Αρχαιολογικῆς Ἑταιρείας

LSJ H. G. Liddell – R. Scott, *A Greek-English Lexicon*, a new edition revised and augmented throughout by H. S. Jones, (Oxford, 1940), with a Supplement ed. By E. A. Barber, (Oxford 1968).

ODB *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 3 vols., ed. A. Kazhdan et al., New York-Oxford 1991

PG Migne, J. P., *Patrologia Graeca*, *Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca*, Paris 1880

Pratsch, *Topos*, Th. Pratsch, *Der hagiographische Topos, Griechische Heiligenviten in mittelbyzantinischer Zeit*, Berlin-New York 2005

TLG Thesaurus Linguae Graecae® Digital Library. Ed. Maria C. Pantelia. University of California, Irvine. <http://www.tlg.uci.edu>

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Το προς έκδοση και μελέτη κείμενο σώζεται σε ένα χειρόγραφο (codex unicus), τον κώδικα *Oxoniensis Bodleianus Holkhamianus* 26 (olim 92), που είναι λειτουργικό, δηλαδή περιέχει κείμενα (βίους Αγίων, ομιλίες, κλπ.) που χρησιμοποιούνται ως αναγνώσματα σε εκκλησίες και μοναστήρια την ημέρα της εορτής του εκάστοτε αγίου.¹ Το συγκεκριμένο χειρόγραφο παραδίδει στα φύλλα 108 με 115ν ένα κείμενο που έχει ως πρότυπό του τον βίο της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας (PG 87.3, col. 3697-3725) που αποδίδεται στον Σωφρόνιο².

Θα ασχοληθούμε λοιπόν με τη διήγηση του βίου της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας ο οποίος αποτελεί εγκιβωτισμένη αφήγηση, μέρος ενός άλλου βίου, εκείνου του αββά Ζωσιμά που αποτελεί και το κλειδί για την εξέλιξη της ιστορίας μας. Με το άνοιγμα της αφήγησης παρουσιάζεται ο Ζωσιμάς, ο οποίος μετά από πενήντα τρία χρόνια ασκητικής ζωής ενοχλείται από τον λογισμό της υπερηφάνειας πως έχει τελειοποιηθεί όσον αφορά τα θρησκευτικά ζητήματα. Ωστόσο μετά την παρότρυνση ενός άλλου μοναχού καταφεύγει στο μοναστήρι του Προδρόμου. Ακολουθώντας την συνήθεια των μοναχών που ζουν εκεί εγκαταλείπει και εκείνος με τη σειρά του το μοναστήρι και καταφεύγει στην έρημο. Κάποια στιγμή λοιπόν καθώς έκανε την προσευχή του βλέπει μία ανθρώπινη φιγούρα γυμνή και με καμένο από τον ήλιο δέρμα να περπατά στην έρημο. Ενθουσιασμένος από το απρόσμενο θέαμα τρέχει προς το μέρος της. Μετά από αρκετή ώρα καταδίωξης η μορφή αυτή του αποκαλύπτει πως είναι γυναίκα, τον προσφωνεί με το όνομά του και του δηλώνει πως δεν μπορεί να του επιτρέψει να την δει διότι είναι γυμνή. Αφού λοιπόν εκείνος καλύπτει το σώμα της χωρίς να την κοιτά με τον μανδύα που φορούσε της ζητά συγχώρεση και η γυναίκα καταλήγει, μετά από μια συζήτηση σχετικά με το ποιος είναι άξιος να ευλογήσει τον άλλον, να προσεύχεται για τον άνδρα και για όλους τους ανθρώπους.

¹ Βλ. ODB II, σελ. 1239, Liturgical Books.

² Ο Σωφρόνιος υπήρξε πατριάρχης Ιερουσαλήμ την περίοδο 634-638. Γεννήθηκε το 560 στη Δαμασκό και πέθανε στις 11 Μαρτίου το 638. Ήταν δάσκαλος ρητορικής στη Δαμασκό και πολλές φορές ταυτίστηκε με τον Σωφρόνιο τον σοφιστή. Ο Σωφρόνιος αργότερα εκάρη μοναχός και μαζί με τον δάσκαλό του Ιωάννη Μόσχο ταξίδεψαν επισκεπτόμενοι ποικίλα μοναστικά κέντρα στην Αίγυπτο, την Παλαιστίνη και την Ρώμη. Επέστρεψε στην Ιερουσαλήμ, στο μοναστήρι του αγίου Θεοδοσίου το 619. Η ασυμβίβαστη αντίθεσή του στο δόγμα του μονοεργητισμού το 633 τον έφερε στην Αίγυπτο και την Κωνσταντινούπολη, ωστόσο η θαρραλέα άμυνά του στη Σύνοδο της Καλχηδόνας απέτυχε να πείσει τον Κύρο της Αλεξάνδρειας και τον Σέργιο Α΄ της Κωνσταντινούπολης. Γενικά η λογοτεχνική του παραγωγή αποτελείται από αγιολογικά κείμενα και ομιλίες. Επιπροσθέτως στο εγκώμιό του για τους αγίους Κύρο και Ιωάννη, ένα απόσπασμα της βιογραφίας του για τον φίλο του Ιωάννη Ελεήμονα, που γράφτηκε σε συνεργασία με τον Ιωάννη Μόσχο έχει σωθεί. Ακόμη είναι σημαντικός λόγιος μάρτυρας της κατάκτησης της Ιερουσαλήμ από τον Χαλίφη Ουμάρ το 638. Βλ. ODB III, σελ. 1928.

Κατά την διάρκεια της προσευχής της ο Ζωσιμάς γίνεται μάρτυρας του θαύματος της αιώρησης που τον έκανε να την προσκυνήσει και να την παρακαλέσει να του διηγηθεί την ζωή της.

Η γυναίκα λοιπόν κατάγεται από την Αίγυπτο, ωστόσο σε μικρή ηλικία, δώδεκα χρονών, εγκαταλείπει τους δικούς της και ταξιδεύει στην Αλεξάνδρεια όπου καταλήγει να προσφέρει αφιλοκερδώς το σώμα της για ευχαρίστηση, αν και ζούσε ζητιανεύοντας. Περνώντας λοιπόν κατ' αυτόν τον τρόπο την ζωή της συναντά ένα πλήθος Λυβίων ανδρών οι οποίοι επρόκειτο να ταξιδέψουν με πλοίο προς τα Ιεροσόλυμα με σκοπό να προσκυνήσουν τον σταυρό κατά την ύψωσή του. Μη χάνοντας ευκαιρία η γυναίκα, έχοντας στο μυαλό της πως θα μπορούσε να ικανοποιηθεί με μεγαλύτερη ευκολία και σε μεγαλύτερη κλίμακα το πάθος της επιβιβάζεται και εκείνη στο πλοίο.

Φτάνοντας κάποια στιγμή στα Ιεροσόλυμα η γυναίκα αποπειράται να μπει στην εκκλησία την ημέρα της υψώσεως του σταυρού, αλλά μία ανώτερη δύναμη την εμπόδιζε να μπει όσες φορές και αν εκείνη προσπάθησε. Εξουθενωμένη λοιπόν κάθεται στην αυλή του ναού και κλαίει καθώς συνειδητοποιεί πως λόγω των αμαρτιών της δεν της επιτρέπεται η είσοδος. Εκείνη τη στιγμή βλέπει την εικόνα της Θεοτόκου από την οποία ζητά να της επιτραπεί η είσοδος στον ναό και εκείνη ως αντάλλαγμα της υπόσχεται να μετανοήσει, αλλάζοντας τρόπο ζωής και η Θεοτόκος με τη σειρά της να την οδηγήσει όπου επιθυμεί. Ύστερα από αυτή την παράκληση η γυναίκα καταφέρνει τελικά να μπει στον ναό και αφού προσκυνά τον Τίμιο σταυρό, πηγαίνει στο σημείο όπου είδε προηγουμένως την Παναγία, η οποία της λέει πως αν περάσει τον Ιορδάνη θα ωφεληθεί. Αυτή η υπερφυσική της εμπειρία φαίνεται πως την έχει αλλάξει τόσο ως προς την εξωτερική της εμφάνιση που ενώ περιπλανιόταν στην πόλη ένας χριστιανός της δίνει τρία νομίσματα με τα οποία η γυναίκα αγόρασε τρεις άρτους και την αποκαλεί (πνευματική) μητέρα

Φτάνοντας λοιπόν η οσία στον Ιορδάνη πλένεται με τα άγια νερά, συμβολικό βάπτισμα, και με αυτόν τον τρόπο ξαναγεννιέται πνευματικά³. Με ένα πλοιάριο περνά στην αντίπερα όχθη και συνεχίζει προς τα βάθη της ερήμου για σαράντα επτά χρόνια, έως ότου συναντά τον Ζωσιμά. Αυτά τα σαράντα επτά χρόνια αποτελούν μια συνεχή πνευματική δοκιμασία για την οσία η οποία ενοχλείται ανά διαστήματα από λογισμούς, και πιο συγκεκριμένα από αναμνήσεις του πρότερου βίου της. Η οσία βέβαια με αδιάκοπη προσευχή και έχοντας στον νου της την εικόνα της Θεοτόκου τελικά λούζεται με άγιο φως το οποίο την γαληνεύει και διώχνει τις πονηρές σκέψεις. Ο Ζωσιμάς από την άλλη επιθυμώντας να μάθει επιπλέον πράγματα για την οσία την ρωτά για το πως πέρασε αυτό το διάστημα, τί έτρωγε ή τί είχε ως ένδυμα. Εκείνη λοιπόν του απαντά πως

³ Βλ. Coon, L. L., *Sacred Fictions: Holy Women and Hagiography in Late Antiquity*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997, σελ. 87.

ο Θεός συντήρησε την ψυχή και το σώμα της χρησιμοποιώντας μάλιστα Βιβλική έκφραση χωρίς ωστόσο να γνωρίζει γράμματα. Ο Ζωσιμάς μετά από αυτό το θαύμα καταλήγει να δοξάζει τον Θεό για αυτή την συνάντηση ενώ η αγία τον ορκίζει να κρατήσει όσα έγιναν μυστικά μέχρι τον θάνατό της.

Η συνάντησή τους ανανεώνεται για το επόμενο έτος στο ίδιο μέρος του Ιορδάνη όπου πρωτοσυναντήθηκαν ώστε να κοινωνήσει η οσία το σώμα και το αίμα του Χριστού. Αφού ο μοναχός περιμένει ένα έτος φτάνει νωρίτερα από την οσία στο προκαθορισμένο σημείο συνάντησης. Όταν τελικά η οσία εμφανίζεται, ο Ζωσιμάς απορεί για το πως εκείνη θα διαπεράσει τον ποταμό. Ως άλλος λοιπόν Ιησούς η αγία σχηματίζοντας το σημάδι του σταυρού διαπερνά τον ποταμό περπατώντας πάνω του. Σαστισμένος ο Ζωσιμάς από το θέαμα σπεύδει να την προσκυνήσει αλλά η οσία τον σταματά καθώς κρατά τα Θεία μυστήρια. Η οσία λοιπόν αφού κοινωνεί των Θείων μυστηρίων ζητά για ακόμη μία φορά από τον Ζωσιμά να την ξανασυναντήσει στο ίδιο σημείο. Αφού παίρνει με τα δάχτυλά της λίγη τροφή που της έφερε ο μοναχός φεύγει όπως και ήλθε για τα βάθη της ερήμου.

Ακόμη ένας χρόνος περνά και φτάνει η ώρα για τη συνάντηση του Ζωσιμά με την οσία. Τελικά ο μοναχός φθάνει στο προβλεπόμενο σημείο και βλέπει την οσία να κείται στο έδαφος νεκρή. Αφού έπλυνε τα πόδια της με τα δάκρυά του και έψαλε ψαλμούς είδε χαραγμένο στο έδαφος κάποιο κείμενο κατά το οποίο η οσία αποκάλυπτε το όνομά της, λέγεται Μαρία, την ημέρα του θανάτου της και τον παρακαλούσε να θάψει το λείψανό της. Την χαρά του μοναχού ο οποίος έμαθε τελικά το όνομα της οσίας διαδέχεται η απορία για το πως θα την θάψει. Παίρνει λοιπόν ένα μικρό ξύλο που βρισκόταν κοντά και αρχίζει να σκάβει με αυτό το έδαφος, μη μπορώντας όμως λόγω του ξερού του εδάφους απελπίζεται. Εκείνη την ώρα σαν από μηχανής θεός εμφανίζεται ένα λιοντάρι το οποίο δημιούργησε λάκκο με τα νύχια του για να κηδεύσει ο μοναχός την αγία. Αφού λοιπόν έγινε η ταφή αναχωρούν και οι δύο, λιοντάρι και μοναχός για την έρημο και το μοναστήρι αντίστοιχα. Πλέον ο Ζωσιμάς είναι ελεύθερος να αποκαλύψει στους αδελφούς του τα σχετικά με την αγία.

2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΟΥ

Προγενέστερες εκδοχές, η εκδοχή του Σωφρονίου και το προς εξέταση χειρόγραφο

Στην *Bibliotheca Hagiographica Graeca (BHG)* καταχωρίζονται δεκαεπτά τουλάχιστον κείμενα σχετικά με την Μαρία την Αιγυπτία (*BHG* 1041z – *BHG* 1044c και *BHG* 1041y, *BHG* 1042i στο *BHG Novum auctarium*),

Μετά την εκδοχή του Σωφρονίου στα ελληνικά (*BHG* 1024) η Μαρία η Αιγυπτία εξελίχθηκε σε ένα αγαπημένο αντικείμενο της μεσαιωνικής αιογραφίας στη Δύση, και πολλές φορές την μπέρδεψαν με τη Μαρία τη Μαγδαληνή. Ωστόσο είναι η εκδοχή που αποδίδεται στον Σωφρόνιο που έγινε η βάση για περαιτέρω διάνθιση του βίου. Μέσα από αυτή την ιστορία που αποδίδεται στον Σωφρόνιο έγινε η μεταμόρφωση της ηρώιδας από μια παρεξηγημένη τραγουδίστρια (ψάλτρια *BHG* 1041z) ή μια έκπτωτη μοναχή σε μια γυναίκα με αχαλίνωτο πάθος.

Όπως συμβαίνει συνήθως με τα αρχαία και μεσαιωνικά κείμενα η απόδοση του έργου στον Σωφρόνιο ορισμένες φορές αμφισβητείται από τους λογίους. Ωστόσο είτε το έργο γράφτηκε από τον Σωφρόνιο, είτε κάποιον ψευδο-Σωφρόνιο το έργο κατά πάσα πιθανότητα συντέθηκε τον 7^ο αιώνα, (σύγχρονα με τον Σωφρόνιο) καθώς τον 8^ο αιώνα μνημονεύεται από τον Ιωάννη τον Δαμασκηνό⁴ και μεταφράστηκε στα Λατινικά.

Πριν τον Σωφρόνιο υπήρχαν τουλάχιστον τρεις εκδοχές της ιστορίας. Η πρωιμότερη έρχεται μέσω του Κύριλλου Σκυθοπολίτη⁵ που αφηγείται την ιστορία μίας νέας γυναίκας, της Μαρίας στον βίο του αγίου Κυριακού. Η Μαρία του Κύριλλου ήταν ψάλτρια στην εκκλησία της Αναστάσεως στην Ιερουσαλήμ, η οποία δραπέτευσε στην έρημο για να αποφύγει το σκάνδαλο.

Σε μια άλλη εκδοχή από το *Λειμωνάριον το Παλαιόν* με συγγραφέα τον Ιωάννη Μόσχο⁶ η γυναίκα είναι μια ανώνυμη μοναχή η οποία έγινε αντικείμενο σατανικής επιθυμίας που επικεντρώθηκε σε έναν συγκεκριμένο νεαρό. Ωστόσο και εκείνη αποσύρθηκε στην έρημο για να αποφύγει να γίνει η αιτία του πειρασμού. Βέβαια ενώ η Μαρία στην ιστορία του Κύριλλου ανακαλύπτεται κατά κάποιον τρόπο τυχαία, η καλόγρια στην ιστορία του Μόσχου αποκαλύπτεται από τη Θεία Πρόνοια, ώστε το ηθικό της παράδειγμα να μην μείνει άγνωστο.

Επιπλέον ακόμη μία εκδοχή επιμηκύνει ιδιαίτερα εκείνη του Κύριλλου και του Μόσχου. η *Benedicta Ward* παρουσιάζει μία μετάφραση από έναν ανώνυμο βίο που καταχωρίζεται στην

⁴ Στην συλλογή εικονοφίλων χωρίων που συμπληρώνει τον τρίτο λόγο του υπέρ των εικόνων βλ. Kotter, B. (ed.) *Orationes de imaginibus tres, Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. 3, Berlin, De Gruyter 1975, par. 135.

⁵ Βλ. ODB I, σελ. 573, και *BHG Novum auctarium*, 1041y.

⁶ Βλ. ODB II, σελ. 1415.

BHG (*BHG* 0000). Σε αυτά τα συμφραζόμενα η καλόγρια προχωρά προοδευτικά από μια αθώα πηγή πειρασμού στο να συνάψει σχέση με έναν μοναχό. Αφού λοιπόν πηγαίνει στο κελί του μοναχού και περιφρονείται από τον τελευταίο τύψεις πλήττουν την συνείδησή της όταν τον ακούει να θρηνεί για τις αμαρτίες του και να παρακαλά τον Θεό να τον λυπηθεί. Επηρεασμένη από την μετάνοιά του καταφεύγει στην έρημο για να κάνει το ίδιο

Όλες αυτές οι ιστορίες προβάλλουν κάποια κοινά στοιχεία, πολλά από τα οποία είναι όμοια με την αφήγηση του Σωφρονίου. Μια γυναίκα λοιπόν από την Ιερουσαλήμ αφιερώνεται με κάποιον τρόπο στον Θεό και καταφεύγει στην Παλαιστινιακή έρημο πέρα από τον Ιορδάνη ποταμό. Παίρνει μαζί της φαγητό που ως εκ θαύματος δεν μειώνεται και ένας ή περισσότεροι περιπλανώμενοι μοναχοί την συναντούν απρόσμενα και μαθαίνουν την ιστορία της.

Μία ακόμη προγενέστερη ιστορία που χρήζει ιδιαίτερης μνείας είναι ο βίος του οσίου Παύλου του ερημίτη. Αυτός ο βίος παρουσιάζει πολλά κοινά στοιχεία με τον βίο της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας από τον Σωφρόνιο και κατ' επέκταση με τον προς εξέταση βίο (*BHG* 1042h) ο οποίος γράφτηκε έχοντας ως πρότυπο τον πρωιμότερο βίο του Σωφρονίου. Έχει λοιπόν ειπωθεί πως ο πατριάρχης Ιεροσολύμων χρησιμοποίησε την αφήγηση του Ιερώνυμου ως πρότυπο για τη δική του.⁷

⁷ Βλ. Fritts, K., *Who's this guy? Why Zosimas is Essential to the story of Mary of Egypt?*. σελ.2-5. στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

3. ΟΙ ΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ ΣΤΟΝ ΒΙΟ

Ο Ζωσιμάς ενοχλείται στην αρχή του βίου από λογισμούς, πως έχει φτάσει στο υπέρτατο σημείο πνευματικής άσκησης. Οι λογισμοί αυτοί με την καταστροφική τους δύναμη και τα όπλα με τα οποία αντιμετωπίζονται σχηματίζουν την καρδιά της μοναστικής πνευματικής παράδοσης. Ο Ευάγριος από τον Πόντο⁸, ο Ιωάννης ο Κασσιανός⁹ και τα *Αποφθέγματα των πατέρων* που ζουν στην έρημο μπορούν να θεωρηθούν παραδείγματα αυτής της παράδοσης. Ο Ευάγριος μόλις έφτασε στην αιγυπτιακή έρημο βρήκε τον πλούτο της γνώσης μετά από την εμπειρία του και την μάχη με τα πάθη και τους λογισμούς. Οργάνωσε λοιπόν τις διδαχές πάνω στους λογισμούς σε οκτώ κατηγορίες. Ο άγιος Ιωάννης ο Κασσιανός μεταφράζει το έργο του Ευαγρίου και το παρουσιάζει στην εκκολαπτόμενη δυτική μοναστική παράδοση. Η γέννηση της μοναστικής παράδοσης προέρχεται από τις αιγυπτιακές ερήμους.

Οι λογισμοί (κυρίως ενοχλητικοί, σαν αυτούς που επιτίθενται στην ιστορία μας στον Ζωσιμά) δεν προκύπτουν εκ των ένδον. Δεν είναι σύμφωνοι με τον έλεγχό μας σύμφωνα με τη μοναστική ψυχολογία. «Η έντονη σύγκρουση με τους δαίμονες, ιδίως στη μορφή των λογισμών

⁸ Ο Ευάγριος από τον Πόντο ήταν εκκλησιαστικός συγγραφέας. Γεννήθηκε στα Ίβηρα του Πόντου γύρω στο 345 και πέθανε το 399. Χειροτονήθηκε αναγνώστης από τον Μέγα Βασίλειο και διάκονος από τον Γρηγόριο τον Θεολόγο που ήταν παράλληλη και δάσκαλός του. Το 380 συνόδευσε τον Γρηγόριο στην Κωνσταντινούπολη όπου διακρίθηκε ως ιεροκήρυκας. Έγινε δεκτός από την οσία Μελανία στην Ιερουσαλήμ και το 383 ασπάστηκε τη μοναστική ζωή στην Αίγυπτο όπου έζησε στην Νιτρία και την Κελλία. Ο Ευάγριος ακολουθούσε τον Ωριγένη, ασπαζόμενος την άποψη του τελευταίου πως οι ψυχές προϋπάρχουν ως αμιγώς πνευματικές οντότητες οι οποίες λαμβάνουν σάρκα και οστά και συνεπώς υποπίπτουν στην αμαρτία, αλλά πρόκειται να ανασυνταχθούν με αγγελική μορφή (*αποκατάστασις*) και να συνδεθούν με τον Θεό. Ο Ιησούς Χριστός ήταν η μόνη πνευματική ύπαρξη που δεν απομακρύνθηκε από τον Λόγο αν και ήταν συνδεδεμένος με την σάρκα. Ο ασκητισμός αποτελούσε για τον Ευάγριο το μοναδικό μονοπάτι που οδηγούσε στη λύτρωση. Εξέλιξε την ιδέα της πρακτικής συμπεριφοράς, την οποία ερμήνευε όχι ως ενεργητική ζωή αλλά την ζωή των αναχωρητών. Κύριος σκοπός του ήταν η πάλη κατά των οκτώ λογισμών της κακίας ή θανάσιμων αμαρτημάτων (*λαίμαργια, πορνεία, πλεονεξία, λύπη, οργή, ακηδία, ματαιοδοξία και υπερηφάνεια*). Καθαρός πλέον από αυτούς τους λογισμούς ο μοναχός είναι πλέον σε θέση να καταλάβει τον κόσμο και την θεϊκή σοφία. Αφότου ο Ευάγριος καταδικάστηκε το 553 ως Ωριγενιστής πολλά έργα του χάθηκαν. Ωστόσο κάποια παρουσιάζονται με το όνομα *Νείλος Άγκυρας* ενώ κάποια άλλα σε συριακές, αρμένικες και λατινικές μεταφράσεις. Μολαταύτα η άποψή του για την πρακτική συμπεριφορά, η καταγωγή των οκτώ λογισμών, το αφοριστικό του στυλ και το λογοτεχνικό του είδος επηρέασε τη μεταγενέστερη γραμματεία όπως τον Κασσιανό, τον Παλλάδιο και αργότερα τον Συμεών τον Θεολόγο. Βλ. ODB II, σελ. 760.

⁹ Ο Ιωάννης ο Κασσιανός υπήρξε Λατίνος εκκλησιαστικός συγγραφέας και ιδρυτής των πρώιμων μοναστηριών στη νότια Γαλλία. Γεννήθηκε το 360. Ο Κασσιανός πέρασε την νεότητά του σε μοναστήρι στην Κωνσταντινούπολη όπου ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος τον χειροτόνησε διάκονο. Το 405 κατευθύνθηκε ανατολικά και δημιούργησε φιλία με τον μελλοντικό πάπα Λέοντα Α΄ και το 410 εγκαταστάθηκε στην Προβηγκία όπου και ίδρυσε δύο μοναστήρια ένα για μοναχούς και ένα για μοναχές. Εκεί ο Κασσιανός έγραψε τρία βιβλία στα λατινικά. Το πρώτο μέρος των *Θεσμών* περιγράφει τη μοναστική ζωή στην Αίγυπτο και την Παλαιστίνη. Στο δεύτερο μέρος της πραγματείας του παρουσιάζει τις οκτώ κακίες που κάθε μοναχός πρέπει να αποφεύγει. Το ότι τέσσερις από αυτές έχουν ελληνικά ονόματα (*γαστριμαργία, φιλαργυρία, ακηδία και κενοδοξία*) είναι πιθανή ένδειξη του ότι ο Κασσιανός χρησιμοποίησε ελληνικές πηγές, όπως ο Ευάγριος ο Ποντικός. Το δεύτερο βιβλίο είναι οι *Συζητήσεις* που αποτελείται από φανταστικές συζητήσεις με ερημίτες. Οι *Θεσμοί* έχουν την πρόθεση να προετοιμάσουν την σάρκα για μια ενάρετη ζωή ενώ οι *Συζητήσεις* ασχολούνται με το ταξίδι της ψυχής προς τον Παράδεισο. Αν και οι *Συζητήσεις* ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς θεωρήθηκαν πως προωθούν Πελαγιανιστικές απόψεις και ανακηρύχθηκαν ως αποκρυφιστικά έργα από την δυτική εκκλησία. Βλ. ODB I, σελ. 387.

βρίσκεται στην καρδιά των Αιγύπτιων μοναχών που παλεύουν για αγνότητα, καθαρότητα της καρδιάς και κατ' επέκταση για τη σωτηρία» αναφέρει ο David Brakke στην εισαγωγή του έργου του *Talking Back*¹⁰, (μετάφραση του έργου του Ευαγρίου *Αντιρρητικός*). Στο *Talking Back* συναντάμε τους λογισμούς, περιστάσεις και ανησυχίες με τις οποίες οι δαίμονες επιτίθενται στον μοναχό και παρατηρούμε μια βασική στρατηγική στην αντιμετώπιση τέτοιων επιθέσεων δηλαδή *αντιρρήσεις*, την απαγγελία σχετικών χωρίων από τη Βίβλο που θα μπορούσαν να αντικρούσουν τις δαιμονικές προτάσεις.

Το δεύτερο στοιχείο για να καταλάβουμε τον βίο της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας είναι το περιεχόμενο των λογισμών που βασανίζουν τον Ζωσιμά, πως έχει ξεπεράσει στην πνευματική άσκηση όλους τους μοναχούς. Ο λογισμός της έπαρσης βάλλει συνήθως έμπειρους μοναχούς με το να τους δελεάζει να εμπιστεύονται τις δικές τους δυνάμεις και να πιστεύουν ότι είναι καλύτεροι από άλλους. Η έπαρση είναι ιδιαίτερα καταστροφική διότι καταστρέφει και μολύνει οποιοδήποτε καλό έχει πετύχει ο μοναχός με την ασκητική ζωή.¹¹

Σύμφωνα με τον όσιο Κασσιανό το πνεύμα της υπερηφάνειας είναι το μέγιστο και πρώτιστο κακό και ρίζα κάθε πρωταρχικής αμαρτίας. Αν και κατατάσσεται τελευταίο κατά σειρά στην κλίμακα των παθών, εντούτοις είναι το πρώτο που εμφανίστηκε ως νόσημα στην ψυχοπνευματική ύπαρξη του ανθρώπου. Πρώτος προσβλήθηκε από αυτή τη λοιμώδη και φθονερή ασθένεια ο Εωσφόρος και από αυτόν μεταδόθηκε η αρρώστια αυτή στον πρώτο άνθρωπο γεννώντας μαζί τις απαρχές και τα χαρακτηριστικά όλων των άλλων παθών¹². Ο Robert Sinkewicz μάλιστα στην εισαγωγή του *The Greek Ascetic Corpus* αναφέρει «ο μοναχός που κυριεύεται από την έπαρση είναι εγκαταλελειμμένος από τον Θεό και αφήνει τον εαυτό του ανοιχτό σε δαιμονικές φαντασίες, τρομακτικά οράματα, εφιάλτες που μπορούν να καταστρέψουν την πνευματική και την συναισθηματική του ισορροπία οδηγώντας τον στην τρέλα¹³».

Τί είναι λοιπόν αυτό που μπορεί να αναστρέψει αυτή την δύστυχη κατάσταση; Ο άνθρωπος πρέπει πρώτα να συνειδητοποιήσει και να παραδεχτεί ότι πάσχει από διάφορα πάθη και αμαρτήματα, ότι δηλαδή έχει κυριευτεί από κακίες που μολύνουν την ψυχή και εξουθενώνουν την ύπαρξή του. Για να μπορέσει όμως ο άνθρωπος να φτάσει στο σημείο της ειλικρινούς αυτοσυνειδησίας και της εσωτερικής ανασυγκρότησης πρέπει πρωτίστως να συντρίψει το αυτοείδωλο του εγωισμού του και να ταπεινώσει το φρόνημά του. Η αληθινή ταπεινώση είναι

¹⁰ Brakke, D., "Introduction," in *Talking Back: A Monastic Handbook for Combating Demons* (Trappist, KY: Cistercian Publications 2009), σελ. 2.

¹¹ Βλ. Fritts, σελ.13, 14 στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

¹² Ανδρέου, Σ. (Διάκονος), *Περί πνευματικών μεθελικιώσεων και της οκτάδας των παθών στην εργογραφία του αββά Κασσιανού του Ρωμαίου* [Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Θεολογίας], Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 209, 210.

¹³ Βλ. Fritts, σελ.14 στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

κατά τον Άγιο «στάσις καρδιάς» που εκδηλώνεται προς τους αδελφούς και προς τον Θεό. Σίγουρα αποτελεί το φάρμακο για την θεραπεία των πνευματικών νοσημάτων, εντούτοις όμως μόνο με την ταπείνωση κανείς δεν μπορεί να φτάσει στην τελειότητα. Ο ταπεινός άνθρωπος ξέρει πολύ καλά ότι η τελειότητα και αυτή η αρετή της ταπείνωσης είναι δώρο Θεού και ότι χωρίς την Χάρη Του τίποτα δεν μπορεί να καθαγιάσει και να λυτρώσει τον άνθρωπο¹⁴.

Στον Αντιρρητικό, ένα από τα βιβλικά γνωμικά που χρησιμοποιεί ο Ευάγγριος για χρήση ενάντια στην έπαρση είναι «Ενάντια στον δαίμονα που μου λέει, κοίτα έχεις γίνει τέλειος μοναχός υπάρχει ελπίδα, καθώς ένας ζωντανός σκύλος είναι καλύτερος από ένα νεκρό λιοντάρι». Είτε «ενάντια στην έπαρση που με θεωρεί αγνό και νικηφόρο, ποιος θα κόμπαζε πως έχει αγνή καρδιά; Ή ποιος θα μπορούσε να πει πως είναι αγνός από αμαρτήματα;».

Ο Κασσιανός μιλά και εκείνος με βαριά λόγια για την υπερηφάνεια. Ο δαίμονας της υπερηφάνειας αναφέρει είναι τόσο σπουδαίος που του αξίζει ως αντίθετό του όχι κάποιος άγγελος ή άλλες αρετές αλλά ο ίδιος ο Θεός.

Ακόμη και οι ερημίτες εκφράζονται κατά της υπερηφάνειας με σκληρά λόγια. Δύο ενδεικτικά παραδείγματα είναι ο άγιος Ισίδωρος και η οσία η Συγκλητική. Ο πρώτος αναφέρει «Αν νηστεύεις τακτικά μην γεμίσεις με υπερηφάνεια, αν όμως θεωρείς τον εαυτό σου μεγάλο λόγω νηστείας είναι καλύτερα να φας κρέας. Είναι προτιμότερο για έναν άνδρα να φάει κρέας από το να γεμίσει με υπερηφάνεια». Η οσία Συγκλητική από την άλλη πλευρά αναφέρει «Όσο βρισκόμαστε στο μοναστήρι η υπακοή είναι προτιμότερη από τον ασκητισμό, διότι το πρώτο διδάσκει ταπείνωση ενώ το άλλο υπερηφάνεια»

Επιστρέφοντας λοιπόν στον προς μελέτη βίο θα πρέπει να αναφερθεί πως αν και οι λογισμοί της υπερηφάνειας που ταλαιπωρούν τον Ζωσιμά αποτελούν όπως προαναφέρθηκε κόκκινη σημαία ο συγγραφέας του βίου αποφεύγει να χαρακτηρίσει τον μοναχό ως άνθρωπο που διακρίνεται από υπερηφάνεια. Μπορεί ο Ζωσιμάς να μην απορρίπτει, να διώχνει αυτούς τους λογισμούς ωστόσο, δεν ενδίδει σε αυτή την αμαρτία.¹⁵

¹⁴ Βλ. Ανδρέου, *Περί πνευματικών μεθελικιώσεων...*, σελ. 211.

¹⁵ Βλ. Fritts, σελ.14-16 στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

4. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Το προς μελέτη κείμενο σώζεται σε λειτουργικό χειρόγραφο, όπως προαναφέρθηκε. Την ημέρα λοιπόν της εορτής του εκάστοτε αγίου διαβάζεται ο βίος του ή κάποια μικρότερη σε έκταση εκδοχή του. Ακόμη το κείμενο του χειρογράφου αποτελεί μετάφραση, δηλαδή μετάβαση από ένα γλωσσικό ύφος σε ένα άλλο.¹⁶

Οι συγγραφείς είχαν ποικίλους λόγους που έγραφαν αγιογραφικές συνθέσεις για παλαιότερους αγίους, όπως ευγνωμοσύνη για μια θεραπεία προερχόμενη από θαύμα, την ανάθεση ενός λόγου ο οποίος στάλθηκε στα εγκαίνια μιας νέας ή αναστηλωμένης εκκλησίας ή μοναστηριού. Πιθανοί λόγοι ήταν ακόμη η διάθεση του συγγραφέα να εξελίξει το ύφος ενός προηγούμενου βίου, η ευκαιρία να σχολιάσει μια σύγχρονη εκκλησιαστική πολιτική ή η επαναφορά χαμένων στοιχείων, όπως στην Παλαιολόγια περίοδο¹⁷

Το πρότυπο λοιπόν του υπό εξέταση βίου ήταν ο βίος της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας ο οποίος αποδίδεται στον Σωφρόνιο, πατριάρχη Ιερουσαλήμ από το 634-638. Η πατρότητα του έργου έχει προκαλέσει πλήθος συζητήσεων με λογίους όπως ο Ζωναράς τον 12^ο αιώνα να αποδίδουν το έργο στον Σωφρόνιο, ενώ άλλοι όπως ο H. G. Beck να το αμφισβητούν. Σε κάθε περίπτωση πάντως το έργο γράφτηκε τον έβδομο αιώνα καθώς τον όγδοο αναφέρεται από τον Ιωάννη τον Δαμασκηνό και μεταφράζεται στα Λατινικά¹⁸. Από την άλλη, το κείμενο που εκδίδεται στην παρούσα μελέτη δεν έχει σαφείς ενδείξεις χρονολογίας μολαταύτα η ενδοκειμενική αναφορά στον όρο Κυριακή της Ορθοδοξίας μας βοηθά στον καθορισμό ενός *terminus post quem* που είναι μετά τα μέσα του 9^{ου} αιώνα (843) (οπότε και καθιερώθηκε να λέγεται έτσι η πρώτη Κυριακή της μεγάλης Τεσσαρακοστής), ενώ η χρονολόγηση του χειρογράφου στον 14^ο με 15^ο αιώνα δίνει το *terminus ante quem*.

Τα δύο κείμενα λοιπόν, αυτό του Σωφρονίου που παρουσιάζεται στην *Patrologia Graeca* (PG 87.3, col. 3697-3725) και αυτό που βρίσκεται στο χειρόγραφο της συλλογής Holkham (*Oxoniensis Bodleianus Holkhamianus* 26, fol. 108-115v) έχουν την ίδια θεματική, αναφέρονται δηλαδή στον βίο της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας ωστόσο διαφέρουν ως προς το γλωσσικό επίπεδο ύφους, την έκταση που καταλαμβάνουν και ορισμένα αφηγηματικά στοιχεία τα οποία υπάρχουν στο πρότυπο και παραλείπονται στο προς μελέτη χειρόγραφο. Θα λέγαμε πως ο βίος

¹⁶ Για το θέμα των μεταφράσεων αγιολογικών κειμένων βλ. Hogel, Ch., *Metaphrasis. Redactions and Audiences in Middle Byzantine Hagiography*, Oslo, 1996.

¹⁷ Talbot, A.-M. "Old Wine in New Bottles: The Rewriting of Saints' Lives in the Palaeologan Period" στο Cursic, S., Mouriki, D. (eds.), *The Twilight of Byzantium: Aspects of Cultural and Religious History in the Late Byzantine Empire*, Princeton, Princeton University: Department of Art and Archaeology Program in Hellenic Studies, 1989, σελ. 23, 24.

¹⁸ Βλ. Kouli, M. "Life of St. Mary of Egypt" στο Talbot, A.-M. (ed.), *Holy Women of Byzantium: Ten Saints' Lives in Translation*, Washington, DC: Dumbarton Oaks, 1996, σελ.66.

της οσίας από τον Σωφρόνιο είναι περισσότερο προσεγμένος, δεν αποσκοπεί μόνο στο να πληροφορήσει ένα ακροατήριο για τον βίο της αγίας αλλά έχει και λογοτεχνικές αξιώσεις.

Πιο αναλυτικά ως προς τα γλωσσικά ζητήματα ξεκινώντας από την αρχή παρατηρούμε πως ο βίος στο χειρόγραφο *Holkham* χρησιμοποιεί μία εισαγωγή χαμηλότερου επιπέδου (*Holkham* 26, fol. 108r).¹⁹ Όπως αναφέρει και ο ίδιος, ο συγγραφέας βάζει ως προοίμιο, ένα απόσπασμα από το Ευαγγέλιο ώστε να συνδεθεί οργανικά με το θέμα ολόκληρου του βίου που είναι η μετάνοια. Η ολιγόστιχη αυτή εισαγωγή έχει αρκετό ενδιαφέρον διότι σ' αυτήν εμφανίζεται το ιδιαίτερο συντακτικό φαινόμενο της άναρθρης αναφορικής αντωνυμίας («λόγοι... όποιους, διηγήσεως... όποια», κλπ.), σύνταξη μάλλον σπάνια για πρώιμα κείμενα αν και απαντά σε δύο έργα του Ωριγένη. Αξιοσημείωτοι επίσης είναι οι λεκτικοί τύποι «ἐσώθηκαν» (αντί για το δόκιμο «ἐσώθησαν») και η λέξη «τατζιέρων» (< τατζιέρος), το νόημα της οποίας προκύπτει άμεσα από τα συμφραζόμενα μια και ο συγγραφέας την παραθέτει ως δημώδες συνώνυμο της λ. τελώνης. Το περίεργο, ωστόσο, είναι ότι η λέξη αυτή δεν απαντά σε κανένα από τα Ελληνικά μεσαιωνικά λεξικά και η ρίζα «τατζιρ, tājir» στα αραβικά σημαίνει έμπορος, που νοηματικά δεν είναι απομακρυσμένη από το «τελώνης». Από την άλλη δεν μπορεί να αποκλειστεί και Δυτική προέλευση της λέξης (π.χ Βενετσιάνικη ή Γενουατική διάλεκτος). Τέλος και η καταχρηστικά περιφραστική έκφραση «δι' ἣν καὶ ὁποῖαν» και η φράση «λέγει ὁ εἷς τοῦ ἑτέρου» δεν απαντοῦν στα Βυζαντινά κείμενα του TLG on line.²⁰ Το ίδιο ισχύει και για την λέξη «αρτοποιητής». Αυτά τα στοιχεία προδίδουν την προσήλωση του συγγραφέα σε ένα μέσο επίπεδο ύφους με κάποια δημώδη (και πιθανόν επικεντρωμένα τοπικά, βλ. «τατζιέρων»), αλλά είναι το μόνο τμήμα του κειμένου στο οποίο εμφανίζεται αυτούσια η φωνή του. Στο υπόλοιπο κείμενο η συμβολή του συγγραφέα περιορίζεται είτε στην συντόμευση, είτε στην απλοποίηση είτε, σε κάποιες περιπτώσεις, στην επι λέξει παράθεση του κειμένου του Σωφρονίου.

Στο κείμενο, από την άλλη, που αποδίδεται στον Σωφρόνιο ο συγγραφέας επιλέγει με αρχαϊζόντα λόγο να ακολουθήσει ένα γνώριμο μοτίβο κατά το οποίο διαβεβαιώνει τους αναγνώστες πως όσα θα διηγηθεί είναι αληθινά (*PG* 87, 3697AB). Προσπαθεί επίσης να διατηρήσει την αξιοπιστία των λεγομένων του καθ' όλη τη διάρκεια του βίου, (κάτι που δεν παρατηρείται να συμβαίνει στο χειρόγραφο της συλλογής *Holkham*) με το να παρουσιάζει κάποια χωρία ως λόγια των ίδιων των ηρώων (*PG* 87, 3704D) «Εἰς ἐπιθυμίαν δὲ ἦλθεν, ὡς ἔλεγε», «Τότε φρίκη καὶ φρενῶν ἔκστασις ἔλαβε τὸν Ζωσιμᾶν, ὡς ἔλεγε» (*PG* 87, 3705D), «πανσέληνος γὰρ ἦ νύξ, ὡς ἔλεγε» (*PG* 87, 3721C).

¹⁹ Για τα επίπεδα ύφους στα έργα της Βυζαντινής γραμματείας βλ. I. Ševčenko, "Levels of Style in Byzantine Literature", *Jahrbuch der Österreichische Byzantinistik* 31/1 (1981), σελ. 289-312.

²⁰ Thesaurus Linguae Graecae® Digital Library. Ed. Maria C. Pantelia. University of California, Irvine. <http://www.tlg.uci.edu> (πρόσβαση, 23/4/2019).

Ο λόγος στο κείμενο που αποδίδεται στον Σωφρόνιο αρχαΐζει καθώς χρησιμοποιεί πιο λόγιες εκφράσεις «καὶ μέχρι τρίτου καὶ πενηκοστοῦ ἔτους ἐν αὐτῷ τὸν δρόμον τὸν ἀσκητικὸν ἠνικέναι» PG 87, 3700C. Στο υπό εξέταση χειρόγραφο βέβαια χρησιμοποιείται πιο απλή γλώσσα «ἔλαμψε δὲ ἐν τῇ ἀσκήσει, χρόνους νγ'» (*Holkham* 26, fol. 108v). Ακόμη στο PG 87, 3768A «ἰμάτιον» ἐνὸς στο ἴδιο σημεῖο αφηγηματικά στο *Holkham* 26, fol. 110r: «ράκος», «τεθέασαι» στο PG 87, 3709C καὶ στο *Holkham* 26, fol. 110v «ὀρᾶς». Επιπλέον στο PG 87, 3716C «τοὺς ἄρτους πιπράσκοντα» ἐνὸς στο πρὸς μελέτη χειρόγραφο «ἄρτοπωλητὴν», «ἀχράντων καὶ ζωποιοῶν μυστηρίων», στο PG 87, 3716C ἐνὸς στο *Holkham* 26, 112r «τῶν θείων μυστηρίων», στο PG 87, 3716D «ἔτη», ἐνὸς στο *Holkham* 26, fol. 112v «χρόνους» ἐπιπλέον στο PG 87, 3717D «δεδαπάνηται» ἐνὸς στο πρὸς μελέτη χειρόγραφο «διελύθη».

Ο συγγραφέας του πρὸς μελέτη κειμένου φαίνεται πὸς κάνει παρεμβάσεις στο ὕφος, ἐπιδιώκοντας θὰ λέγαμε νὰ κατεβάσει γλωσσικά το κείμενο ὥστε ἀφ' ἐνὸς νὰ γίνῃ πιο κατανοητὸ καὶ ἀφ' ἐτέρου πιο συμπυκνωμένο. Στο χειρόγραφο λοιπὸν τῆς συλλογῆς *Holkham* δὲν προτιμῶνται οἱ περιφράσεις: «καλούμενος Ζωσιμαῶς» σε ἀντίθεση με το κείμενο που παραδίδεται στο PG 87, 3700A «Ζωσιμαῶς ἦν ὄνομα τούτῳ τῷ γέροντι» καὶ ἀκόμη PG 87, 3708D «ὡς εἶδεν αὐτὴν εἰς εὐχὴν χρονίσασαν» ἐνὸς στο *Holkham* 26, fol. 110r «ὅταν ἐτράπη εἰς εὐχὴν».

Παράλληλα ο συγγραφέας του πρὸς μελέτη κειμένου χρησιμοποιεῖ ἀπλούστερη δομὴ προτάσεων με λίγους ὀρους ἢ συνώνυμα καὶ ἀποφεύγει τὴν παρατακτικὴ σύνδεση: «Τότε φρενῶν ἔκστασις ἔλαβε τὸν Ζωσιμαῶν» ἐνὸς στο PG 87 3705D «φρίκη καὶ φρενῶν ἔκστασις ἔλαβε τὸν Ζωσιμαῶν», ἀκόμη στο PG 87, 3712B «Ἐὰν ἔχεις τὸν ναῦλόν σου καὶ τὴν δαπάνην» ἐνὸς στο πρὸς μελέτη χειρόγραφο fol. 111r «ἐὰν ἔχεις τὸν ναῦλον»

Ἐνα ἀκόμη στοιχεῖο που διαφοροποιεῖ τὰ δύο κείμενα γλωσσικά εἶναι πὸς στο χειρόγραφο που παραδίδεται στο PG ο λόγος εἶναι πιο ἀναλυτικὸς «ὅς ἐκ σπαργάνων αὐτῶν τοῖς μοναχικοῖς ἀνετράφη ἤθεσι τε καὶ πράγμασι» ἐνὸς στο χειρόγραφο *Holkham* 26, fol. 108r πιο συνοπτικὸς: «ὅστις ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸν μοναστικὸν βίον μετήρχετο».

Τὰ δύο μάλιστα κείμενα ἐκτὸς τῶν γλωσσικῶν διαφορῶν τους, παρουσιάζουν καὶ θεματικὴς τροποποιήσεις. Ἀν καὶ τὰ δύο κείμενα λοιπὸν μοιράζονται τὴν ἴδια θεματικὴ εἶναι λογικὸ νὰ διαφοροποιούνται σε ορισμένα μέρη του ἔργου ὡς πρὸς το ἐπίπεδο ὕφους καθὼς το χειρόγραφο τῆς συλλογῆς *Holkham* ἀποτελεῖ μετάφραση του προτύπου του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο στο κείμενο *Holkham* το γλωσσικὸ ὕφος ἀλλάζει καὶ το κείμενο συμπυκνώνεται με ἀποτέλεσμα νὰ παραλείπονται κάποια αφηγηματικά θὰ λέγαμε μοτίβα.

Στο κείμενο λοιπὸν που αποδίδεται στον Σωφρόνιο παρέχονται πληροφορίες γιὰ τὸν τρόπο λειτουργίας του μοναστηρίου καὶ τους κανόνες του. Ὅταν οἱ μοναχοὶ πηγαίνουν στις ἐρήμους ἀφήνουν πίσω στο μοναστήρι ἕναν ἀδελφὸ τους γιὰ νὰ ἐκτελεῖ τὴν Θεία Λειτουργία PG

87 3704A «ἕνα τινὰ πολλάκις ἢ δεύτερον φύλακα τοῦ μοναστηρίου καταλιμπάνοντες οὐχ ἵνα φυλάξῃε τὰ ἔνδοθεν ἀποκείμενα...ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ εὐκτήριον ἀλειτούργητον καταλείψειεν» κάτι το οποίο λείπει ἀπὸ το πρὸς μελέτη χειρόγραφο. Σε αὐτὸ ἡ προσοχὴ επικεντρώνεται στους μοναχοὺς που καταφεύγουν στις ἐρήμους: *Holkham* 26, fol. 109r «ἐξῆλθον ἅπαντες τοῦ μοναστηρίου· καὶ γὰρ οὕτως ἐποίουν καθ' ἕνα καιρὸν. Ἐξερχόμενοι τοῦ μοναστηρίου τῆ κυριακῆ, ὡς εἶπον, τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐπορεύοντο εἰς τὰς ἐρήμους τῷ Κυρίῳ καταμόνας δουλεύοντες».

Ἐνας επιπλέον κανόνας που φαίνεται να ἰσχύει ἀνάμεσα στους μοναχοὺς και αναφέρεται στο κείμενο που ἀποδίδεται στον Σωφρόνιο ἐνῶ παραλείπεται στο ἄλλο εἶναι πὼς οἱ μοναχοὶ που κατευθύνονται στην ἐρημο δὲν ἐπιτρέπεται να συναντήσουν ἄλλον μοναχὸ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀσκησῆς τους και να ἀποκαλύψουν στους υπόλοιπους μοναχοὺς τί συνέβη σε αὐτὸ τὸ διάστημα *PG* 87, 3704B: «Κανὼν δὲ ἦν ἐκάστῳ αὐτῶν καὶ νόμος οὗτος παρ' αὐτοῖς φυλαττόμενος τὸ μὴ γινώσκειν ἕτερος ἕτερον, πῶς ἐγκρατεύεται ἢ πῶς διάγει ὁ ἕτερος. Τὸν γὰρ Ἰορδάνην εὐθὺς περαιοῦμενοι, μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἕκαστος ἐχωρίζετο, καὶ πολλὴν εἶχε τὴν ἐρημον καὶ οὐδεὶς παρέβαλλε πρὸς τὸν ἕτερον, ἀλλὰ καὶ εἴπερ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐθεάσατο μακρόθεν ἕτερον ἐπ' ἐκεῖνον ἐρχόμενον, εὐθέως ἐξέκλινε τοῦ κατ' εὐθειᾶν πορεύεσθαι, καὶ ἐφ' ἕτερον μέρος ἐγίνετο, ἑαυτῷ δὲ ἕξῃ καὶ τῷ Θεῷ, ψάλλον διαπαντὸς καὶ τροφῆς ἐπιχείρου γεύόμενος». Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό για τὴν πλοκὴ τοῦ βίου καθὼς ἀργότερα ὁ Ζωσιμάς δεσμεύεται με σιωπὴ ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσή του στην οσία, ὅπως συμβαίνει στο *Holkham* 26, ἀλλὰ και ἀπὸ τον κανόνα τοῦ ἰδίου τοῦ μοναστηρίου (Κανένας δὲν ρωτᾶει τὸν ἀδελφὸ τοῦ με ποιὸν τρόπο ἀγωνίστηκε για να πετύχει τὴν πνευματικὴ του ολοκλήρωση).

Ἐπιπροσθέτως ἕνα στοιχεῖο που διαφοροποιεῖται στο πρὸς ἐξέταση κείμενο και μας βοηθάει μάλιστα να τὸ χρονολογήσουμε εἶναι ἡ διαφορετικὴ ονομασία τῆς ἡμέρας που οἱ μοναχοὶ εγκαταλείπουν τὸ μοναστήρι και φεύγουν για τὴν ἐρημο. Αναλυτικότερα στο *Holkham* 26, fol. 109r ἀναφέρεται ὁ ὅρος Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας «Ὅταν λοιπὸν ἤγγικεν ὁ καιρὸς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἐν τῇ κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐκοινώνησαν ἅπαντες οἱ μοναχοὶ τῶν θείων μυστηρίων». Ἀντιθέτως στο κείμενο που παραδίδεται στην *Patrologia Graeca* ἡ ἡμέρα αὐτὴ ἀναφέρεται ὡς ἡ πρώτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν «Τῇ Κυριακῇ, ἐξ' ἧς πρώτη τῶν νηστειῶν ὀνομάζεσθαι εἴωθεν». Ὅπως εἶναι γνωστὸ ἡ πρώτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν προσδιορίζεται ὡς «Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας» μετὰ τὸ τέλος τῆς Εἰκονομαχίας τὸ ἔτος 843 και τὴν ἀποκατάσταση τῶν εικόνων. Συνεπὸς τὸ ἔτος αὐτὸ μὴ μπορεῖ να εἶναι ὁ *terminus post quem* για τὸ κείμενο τοῦ *Holkhamianus* 26.

Ὁ βίος επιπλέον που ἀποδίδεται στον Σωφρόνιο εἶναι κείμενο μεγαλύτερο σε ἔκταση και περιλαμβάνει περισσότερα ἀφηγηματικὰ στοιχεῖα τα οποία, ἀν και δὲν εἶναι ἀναγκαῖα και ἀν

λείψουν ο βίος δεν χάνει θεματικά, ωστόσο έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη σύνθεση του ύφους των προσώπων. Στην αρχή του κειμένου που παραδίδεται στην *PG* ο συγγραφέας περιγράφει αναλυτικά τον βαθμό αφιέρωσης του μοναχού στον Θεό και στις πνευματικές ασκήσεις *PG 87, 3700A*:

...πᾶν εἶδος ἀσκήσεως μετερχόμενος, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐγκράτειαν γενόμενος ἐπιτήδειος· πάντα μὲν γὰρ κανόνα παραδεδομένον ὑπὸ τῶν πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτῶν παλαίστραν παιδοτριβησάντων ἐφύλαττεν, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς προσεπενόησεν οἴκοθεν, ὑποτάξαι ζητῶν τὴν σάρκα τῷ πνεύματι...

Στο κείμενο του *Holkham* το αντίστοιχο χωρίο είναι πολύ πιο συνοπτικό: «καὶ ἐδούλευε τῷ Θεῷ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὥσπερ οἱ ἀσκηταὶ».

Ακόμη στο χειρόγραφο της συλλογής *Holkham* απουσιάζουν αφηγηματικά στοιχεία τα οποία συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση των χαρακτήρων και εντείνουν την σημασία της μεταστροφής τους. Αναλυτικότερα η ζωή της οσίας και το άκρατο πάθος της κατά τα νεανικά της χρόνια και πριν το ταξίδι στα Ιεροσόλυμα περιγράφεται εναργέστερα στο κείμενο του Σωφρονίου (*PG 87, 3712A,B*) Κατ' αυτόν τον τρόπο η μετάνοια της οσίας φαντάζει μεγαλύτερη συγκριτικά με τον πρότερο βίο της με τις λεπτομέρειες που παραθέτει εκείνη.

Δεν είναι μόνο ο χαρακτήρας της οσίας που γίνεται περισσότερο κατανοητός στο κείμενο που αποδίδεται στον Σωφρόνιο. Και ο Ζωσιμάς ως ήρωας ακόμη φωτίζεται με καλύτερο τρόπο. Η σκιαγράφηση του χαρακτήρα και της αλλαγής του μέσα στον βίο (από την πλάνη της υπερηφάνειας, στην κατανόησή της και την πτώση) παρουσιάζεται με περισσότερη γλαφυρότητα. Ενώ και στα δύο κείμενα ο ήρωας φαίνεται να ταλαιπωρείται από τους λογισμούς της υπερηφάνειας, πως έχει τελειοποιηθεί στην ασκητική ζωή (*Holkham 26, fol. 108v* «Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκινήθην εἰς λογισμόν τινα, ὅτι οὐδεὶς τῶν μοναχῶν τῶν ἀσκητῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐδούλευσε τῷ Θεῷ ὡς ἐκεῖνος» και *PG 87, 3700C* «Μετὰ δὲ ταῦτα παρενωχλήθη, ὡς ἔφασκεν, ὑπὸ τινων λογισμῶν, ὡς ἄρα τελειούμενος ἐν ἅπασι, τῆς ἐτέρου διδασκαλίας οὐδαμῶς προσδεόμενος»), σε εκείνο που αποδίδεται στον Σωφρόνιο μετά τη συνάντηση με την οσία ο μοναχός από επηρμένος φαίνεται να κατανοεί στο έπακρο την ταπεινότητα και την αναξιοτήτά του: «Τί με φεύγεις γέροντα καὶ ἁμαρτωλόν;... μείνον με τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀνάξιον» *PG 87, 3705C*, και ακόμη *PG 87, 3721A, B, C* «Ἄρά γε μή ποτε τὸ ἀνάξιόν μου ἐλθεῖν ταύτην διεκώλυσεν;», «Πῶς τοίνυν τὸν Ἰορδάνην παρέλθοι καὶ πρὸς ἐμὲ γενήσεται τὸν ἀνάξιον; Οἴμοι τῆς ἐμῆς ἀναξιοτήτος! Οἴμοι τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος!», «δόξα σοι, Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ δείξας μοι διὰ ταύτης τῆς δούλης σου πόσον ἀπέχω μέτρον τῆς τελειότητος».

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα πως οι δύο βίοι έχουν διαφορετική λειτουργικότητα, κάτι το οποίο φαίνεται στα κείμενα τόσο γλωσσικά όσο και θεματικά. Ο συγγραφέας του χειρογράφου της συλλογής *Holkham 26* προσπαθούσε να τροποποιήσει το

πρότυπό του απλοποιώντας το με ποικίλες μεθόδους και πυκνώνοντάς το χωρίς να παρεκκλίνει βέβαια από την κοινή θεματική, την αφήγηση του βίου της αγίας.

Τέλος μία σημαντική παράμετρος του ανωνύμου βίου έχει να κάνει με το θέμα της μεταφράσεως, γενικότερα. Παραπάνω (σημ. 15) έγινε αναφορά στις μεταφράσεις της Μεσοβυζαντινής περιόδου, ένα θέμα το οποίο με κύριο πρωταγωνιστή τον Συμεών τον Μεταφραστή²¹ μας εισάγει στο χώρο της υφολογικής μετατροπής πρωιμοτέρων αγιολογικών Βυαντινών κειμένων από δημώδες ή χαμηλό σε μέσο και υψηλό. Για την μεταβυζαντινή περίοδο έχουμε επίσης την ανάπτυξη ενός μεταφραστικού κινήματος αγιολογικών και άλλων κειμένων από το υψηλό ή μέσο Βυζαντινό ύφος σε δημωδέστερο και χαμηλότερο. Αν και η περίοδος αυτή και η εν γένει κίνηση των μεταφράσεων κατά τους 16^ο και 17^ο αιώνες δεν έχει μελετηθεί εκτεταμένα, κάποια κείμενα αυτής της περιόδου έχουν εκδοθεί.²² Το κείμενο μας είναι δείγμα της συνεχιζόμενης παράδοσης των μεταφράσεων μετά τον Συμεών Μεταφραστή και πριν την πτώση της Κωνσταντινούπολης και δίνει σημαντικό υλικό για μια πιο εμπειριστατωμένη μελέτη των χαρακτηριστικών πρακτικών αυτών των υστεροβυζαντινών μεταφράσεων που δεν μπορούν, ωστόσο, να αποτελέσουν αντικείμενο της παρούσης εργασίας. Λόγω του ότι τα χρονικά περιθώρια μέσα στα οποία τοποθετείται η συγγραφή του κειμένου μας (post 843 με 14^ο-15^ο αι.) χρειάζεται να αντιπαραβληθεί με αρκετά κείμενα της ίδιας περιόδου και με τα ίδια υφολογικά χαρακτηριστικά πριν καταλήξουμε σε οριστικά συμπεράσματα.

²¹ Για τον Συμεών Μεταφραστή βλ. τώρα Efthymiadis, St., “Hagiography from the ‘Dark Age’ to the Age of Symeon Metaphrastes (Eighth-Tenth Centuries)”, στο Efthymiadis, St. (ed.), *The Ashgate Research Companion to Byzantine Hagiography, Vol. I: Periods and Places*, Farnham-Burlington VA 2011, σελ. 129-130.

²² Για την έκδοση του Βίου του Φιλαρέτου και εκτενή εισαγωγικά για το ζήτημα των μεταφράσεων αυτής της περιόδου βλ. Μελικίδου, Β.-Ε., *Η δημώδης μετάφραση του βίου του Αγίου Φιλαρέτου του Ελεήμονος: συμβολή στη μεταφραστική κίνηση το 16^ο και του 17^ο αι.* [Διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ, Τομέας Φιλοσοφίας], Θεσσαλονίκη, 1997 και της ίδιας «Ένα ρεύμα πρώιμου ‘δημοτικισμού’, τον δέκατο έκτο και τον δέκατο έβδομο αιώνα», στο Jeffrey E. and M., (eds.), *Αναδρομικά και Προδρομικά. Neograeca Medii Aevi V, Oxford, September 2000*, Oxford, 2005, σελ. 511-530 για μια πιο συνεπτυγμένη παρουσίαση των απόψεων της Μελικίδου.

5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ

Το Χειρόγραφο, *Oxoniensis Bodleianus Holkhamianus* 26 (olim 92) και ο γραφέας του

Ο βίος της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας παραδίδεται από τα fol. 108r-115v του χειρογράφου της συλλογής *Holkham* αριθμ. 26. Το χειρόγραφο χρονολογείται στον 14^ο με 15^ο αιώνα και περιέχει συνολικά 22 κείμενα, κυρίως βίους αγίων—όπως ο βίος του αγίου Ανδρέα του Σαλού (BHG 115z), ο βίος του αγίου Πέτρου του τελώνη (BHG 2366) και ο βίος της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας—καθώς και άλλα κηρύγματα. Απαρτίζεται από 242 φύλλα γραμμένα σε χαρτί με διαστάσεις 21,8 x 15 εκατοστά. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ξαναδέθηκε από τον John Jones στο Liverpool ο οποίος εργαζόταν για τον Holkham την περίοδο 1816-1823. Τα γράμματα στην πλάτη του βιβλίου είναι γραμμένα με χρυσό. Η διακόσμηση φαίνεται να έχει συνέπεια σε όλη την έκταση του κώδικα καθώς τα κεφαλαία γράμματα στην αρχή κάθε κειμένου διακοσμούνται με κόκκινο μελάνι. Η αρίθμηση των φύλλων γίνεται στην πάνω δεξιά σελίδα κάθε recto με ελληνικούς και με αραβικούς (από μεταγενέστερο χέρι) αριθμούς.²³

Το χειρόγραφο ανήκει στην κατηγορία των λειτουργικών χειρογράφων, κάτι που φαίνεται επίσης και από τον τίτλο του βίου με την προσφώνηση «Εὐλόγησον πάτερ». Το κείμενο του βίου εκτείνεται σε 16 σελίδες και καλύπτει τα folia 108r-115v. Η υγρασία φαίνεται να μην έχει επηρεάσει την εμφάνιση των σελίδων με αποτέλεσμα το κείμενο να είναι ευανάγνωστο. Ελαφρά σημάδια υγρασίας παρουσιάζονται στο περιθώριο του κειμένου. Ακόμη κάποια άλλα σημάδια που διαφέρουν από εκείνα της υγρασίας θα μπορούσαν να αποδοθούν σε λιωμένο κερί, (ένδειξη για την φύση του χειρογράφου - λειτουργικό), που έπεσε πάνω στο χειρόγραφο. Μπορεί το κερί να αφαιρέθηκε βέβαια άμεσα ωστόσο, άφησε σημάδι στα φύλλα. Ακόμη η φθορά από έντομα όπως σκόροι παρατηρείται στα χάρτινα φύλλα όμως δεν επηρεάζουν το κείμενο καθώς βρίσκονται στο περιθώριο.

Η γραφή είναι μικρογράμματη εκτός από το πρώτο γράμμα του κειμένου, το όμικρον το οποίο είναι κεφαλαίο γραμμένο με κόκκινο μελάνι και διακοσμημένο τόσο στο εσωτερικό του με κυματιστά σύμβολα, όσο και στο κάτω του μέρος όπου κρέμεται μια κάθετη κυματιστή κεραία στο αριστερό περιθώριο του fol.108r. Ακόμη ως στοιχείο διακόσμησης πρέπει να αναφερθεί και η κόκκινη διακοσμητική ταινία που οριοθετεί τον βίο και τον διαχωρίζει από το επόμενο κείμενο. Τα γράμματα είναι όρθια και οι αράδες του κειμένου, που εκτείνονται σε ευθεία, είναι 26 κατά σελίδα με εξαίρεση το πρώτο φύλλο του βίου που είναι 25. Τα nomina sacra συντομογραφούνται

²³ Για την περιγραφή του χειρογράφου και λεπτομερή κατάλογο περιεχομένων βλ. την καταχώρηση του Δρ. Δ. Σκρέκα στο https://medieval.bodleian.ox.ac.uk/catalog/manuscript_6148 (ημ. πρόσβασης 15/4/2019) και την ιστοσελίδα <https://pinakes.irht.cnrs.fr/notices/cote/48094/> για περισσότερη βιβλιογραφία, περιεχόμενα, κλπ..

κατά κανόνα ενώ δεν χρησιμοποιείται το υπογεγραμμένο ιώτα, και οι συντομογραφίες είναι λίγες. Τα συμπλέγματα γραμμάτων είναι τα συνηθισμένα (αγ, ει, εν, επ, κλπ.).

Ο γραφέας φαίνεται να διαθέτει ιδιαίτερη παιδεία και καλή εκπαίδευση στην γραμματική μια και το κείμενό του διαθέτει ελάχιστα λάθη. Ακολουθεί με μεγάλη συνέπεια τους βασικούς κανόνες έγκλισης αν και τα εγκλιτικά είναι λίγα (τις, τινι, τινος, τε, τινα, σε) και υπάρχουν ελάχιστες περιπτώσεις πρόκλισης (fol. 109r: καταμόνας και fol. 111: έξανατολῶν). Το κείμενο είναι ευανάγνωστο.

6. ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Στην παρούσα έκδοση έχουμε ακολουθήσει πιστά το μοναδικό χειρόγραφο και στο κριτικό υπόμνημα καταχωρίζονται οι διορθώσεις των σημαντικότερων ορθογραφικών σφαλμάτων. Σε ελάχιστες περιπτώσεις και σε σημεία που τα δύο κείμενα συμφωνούν έχουμε επιλέξει γραφές από την έκδοση του *Βίου της Μαρίας της Αιγυπτίας* που αποδίδεται στον Σωφρόνιο και βρίσκεται στην *Patrologia Graeca*. Χρησιμοποιήθηκε στίξη η οποία υποβοηθά την συντακτική και νοηματική κατανόηση του κειμένου και όχι την προφορική του εκφορά.

7. ΕΚΛΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ (*BHG* 1024h)

Sigla

cod. = *Oxoniensis Bodleianus Holkhamianus* 26 (olim 92), fol. 108-115v

S = *Editio PG* 87.3, col. 3697-3725

(fol. 108r) Βίος και πολιτεία¹ τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας

Εὐλόγησον πάτερ.

1. *Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν^a. Οἱ λόγοι οὗτοι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὁποίους ἔθηκα προοίμιον εἰς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην περὶ τῆς διηγήσεως, ὅποια μέλλω ὑμῖν διηγήσασθαι, εἰσὶ λόγοι τοῦ ἀψευδοῦς στόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁποίους ὁ ἅγιος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Μάρκος γράφει, εἰς τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ ἅγιον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον. Εἰπὼν γὰρ ὁ σωτὴρ ἡμῶν τῷ ἀποστόλῳ καὶ εὐαγγελιστῇ Ματθαίῳ, ἀκολούθει μου^b καὶ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ ἐλύσας αὐτὸν καὶ καλεσθεῖς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, συνεκάθητο αὐτῷ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοί^c. Ὀνειδίζον² δὲ αὐτὸν τὸν Χριστὸν· οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς μετὰ τῶν τελωνῶν, ἤγουν τῶν τατζίερων, καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτωλῶν ἐσθίει^d καὶ πίνει. Ὁ δὲ κύριος ἀπεκρίθη καὶ εἶπε τοὺς λόγους ὁποίους³ προεῖπον, φανερῶν ἡμῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν καὶ ὁποίαν παρεγένετο, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς· καὶ λοιπὸν οἱ λόγοι τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, ἐτελειώθησαν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἁμαρτωλοὺς, ὅποιοι ἤμαρτον καὶ μετανοήσαντες, ἐσώθησαν καὶ ἐξ ἐκείνων ἀπάντων ἓν μία καὶ ἡ ὁσία Μαρία ἡ Αἰγυπτία ὅποια ἁμαρτωλὸς οὖσα, καὶ μετανοήσασα, ἐσώθη. Ἔχει δὲ ἡ διήγησις αὐτῆς οὕτως.*

^a Marc. 2.17 ^b Matt. 9.9 ^c cf. Matt. 9.10 ^d cf. Matt. 9.11

¹ πολιτία *cod.* ² ὀνειδίζων *cod.* ³ ὀπειῖους *cod.*

2 Ἐγένετο ἐν τοῖς κατὰ Παλαιστίνην¹ μοναστηρίοις, ἀνὴρ τις καλούμενος Ζωσιμᾶς, ὅστις ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸν μοναδικὸν βίον μετήρχεται, (fol. 108v) καὶ ἐδούλευε τῷ Θεῷ^a καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ὥσπερ οἱ ἀσκηταὶ δουλεύου<σι>² οἱ μεγάλοι. Ἐποίει³ θελήματα τοῦ Θεοῦ^b ὡς τε ὁ μέγας Ἀντώνιος, καὶ οἱ λοιποὶ ἀσκηταί, ἔλαμψε δὲ ἐν τῇ ἀσκήσει, χρόνους νγ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκινήθη⁴ εἰς λογισμόν τινα, ὅτι οὐδεὶς τῶν μοναχῶν τῶν ἀσκητῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐδούλευσε τῷ Θεῷ ὡς ἐκεῖνος. Ὁ δὲ Θεός, θέλων ἵνα ἐκβάλλῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν τοιαύτην κακὴν διάνοιαν καὶ οἴησιν, βοηθεῖ αὐτῷ τοιοῦτω τρόπῳ· ἐπορεύθη εἰς ἐκεῖνον τις καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἦ Ζωσιμᾶ, καλῶς κατ' ἀλήθειαν⁵ τῷ Θεῷ ἐδούλευσας· πλὴν οὐδεὶς⁶ ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις ὁ ἔχων τὸ τέλειον⁷. ἵνα δὲ μάθης⁸ πῶς εἰσὶν ἄλλοι ἀσκηταὶ μεγαλύτεροί⁹ σου εἰς τὴν ἄσκησιν μετάβηθι ἀπὸ τὸ μοναστήρι, ἐν ᾧ οἰκεῖς, καὶ πορεύθητι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου πλησίον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐκεῖ μέλλεις¹⁰ ἰδεῖν ἀσκητὰς μεγαλύτερους σου»·

^a Ioannes Crysost., *Interpretatio in Daniele prophetam*, PG 56, 195.39

^b cf. Marc. 3.35

¹ Παλαιστίνην *cod.* ² δουλεύου *cod.* ³ ἐποίη *cod.* ⁴ *ita cod.* ⁵ ἀλλήθειαν *cod.* ⁶ οὐδῆς *cod.*
⁷ τέλειον *emendavi*, τέλος *cod.* ⁸ μάθεις, *cod.* ⁹ *ita cod.* ¹⁰ μέλις, *cod.*

3 Καὶ λοιπὸν ὁ γέρον Ζωσιμᾶς ὑπαγαίνει¹ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Προδρόμου, καὶ ἐδέξατο αὐτὸν ὁ ἡγούμενος· ἐπειδὴ² εἶδεν αὐτὸν ἐκ τοῦ σχήματος ὅτι ἐνὶ *δοῦλος τοῦ Θεοῦ*^a ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ ἡγούμενος· «Διὰ ποίαν αἰτίαν³, πάτερ ἅγιε, ἦλθες εἰς ἡμᾶς;» Ὁ δὲ εἶπεν· «Ἴνα κατοικήσω ἐνθάδε, διὰ καλὸν τῆς ψυχῆς μου». Διατρίψας οὖν εἰς τὸ⁴ μοναστήριον χρόνους πενήκοντα καὶ τρεῖς, ὠχλεῖτο⁵ ὑπὸ τῶν λογισμῶν⁶ ὡς εἶη τετελειωμένος ἐν πάσῃ ὁδῷ τῆς μοναδικῆς πολιτείας. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λογιζομένου, παραγίνεται τις καὶ λέγει αὐτῷ· «Ζωσιμᾶ, καλῶς μὲν τὸν ἀσκητικὸν δρόμον τελεῖς· οὐδεὶς δὲ ἐν ἀνθρώποις ἔχει τὸ τέλειον· ἔξελθε λοιπὸν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τούτου, καὶ πορεύθητι εἰς τὸ μοναστήριον, ὅπερ κεῖται πλησίον τοῦ Ἰορδάνου καὶ ὠφελήθησῃ⁷». Αὐτίκα οὖν ὁ γέρον (fol.109r) ἐξέρχεται τοῦ μοναστηρίου, παραγίνεται εἰς τὸ μοναστήριον, ὅπερ ὁ Θεὸς αὐτῷ ἀπεκάλυψε, ἐρωτᾶται τοίνυν παρὰ τοῦ ἐκεῖσε ἡγουμένου τίνος ἕνεκεν ἐκεῖ παρεγένετο. Ὁ δὲ εἶπεν· «Ὁφελείας χάριν ἐλήλυθα πάτερ»· εἶπε δὲ ὁ ἡγούμενος πρὸς αὐτόν· «Ὁ Θεός, ἀδελφέ, ποιήσει ἐν σοὶ τὸ συμφέρον». Οὕτως τοίνυν ἀκούσας ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου ὁ Ζωσιμᾶς, ποιήσας αὐτῷ μετάνοιαν, ἔμεινεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον· εἶδε δὲ γέροντας τῷ κυρίῳ πάντοτε δουλεύοντας⁸ ἐν ψαλμωδία καὶ ἀσκήσει διηνεκεῖ, τροφὴν ἔχοντας ἀδαπάνητον τὰ θεόπνευστα τοῦ Θεοῦ λόγια. Τούτους ὁρῶν ὁ Ζωσιμᾶς τῷ κυρίῳ πάντοτε δουλεύοντας, ηὐχαρίσκει⁹ τῷ Θεῷ καὶ ἐμμεῖτο αὐτούς.

^a DanTh. 6.21

¹ ὑπαγίνει *cod.* ² ἐπειδὴ *cod.* ³ ἐτίαν *cod.* ⁴ τὸν *cod.* ⁵ ὠχλεῖτο *cod.* ⁶ λογισμὸν *cod.*
⁷ ὠφεληθείση *cod.* ⁸ δουλέβοντας, *cod.* ⁹ ηὐχαρίστη *cod.*

4 Ὅταν λοιπὸν ἤγγικεν ὁ καιρὸς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἐν τῇ κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐκοινώνησαν ἅπαντες οἱ μοναχοὶ τῶν θείων μυστηρίων, (οὕτω γὰρ ἦν αὐτοῖς συνήθεια), καὶ ποιήσαντες τῷ ἡγουμένῳ μετάνοιαν, ἐξῆλθον ἅπαντες τοῦ μοναστηρίου· καὶ γὰρ οὕτως ἐποίουν καθ' ἓνα καιρὸν. Ἐξερχόμενοι τοῦ μοναστηρίου τῇ κυριακῇ, ὡς εἶπον, τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐπορεύοντο εἰς τὰς ἐρήμους τῷ Κυρίῳ καταμόνας δουλεύοντες. Ἐκαστος δὲ αὐτῶν ἐπεστίμιζεν ὡσπερ ἡδύνατο, καὶ ὡσπερ ἐβούλετο· ὁ μὲν γὰρ ἄρτον ἐκόμιζε τῇ χρεΐα τοῦ σώματος σύμμετρον, ὁ δὲ ἰσχάδας, ἄλλοι φοίνικας, ἕτερος ὄσπρια βραχέοντα ἐν ὕδατι, ἄλλος δὲ οὐδέν, εἰ μὴ¹ τὸ σῶμα τὸ ἴδιον καὶ τὸ ράκος ὃ περιεβέβλητο². Ἐτρέφετο δὲ ὁ τοιοῦτος ὀσάκις ἢ φύσις ἠνάγκαζε ταῖς φυομέναις βοτάναις³ κατὰ τὴν ἔρημον⁴. Τῇ δὲ κυριακῇ τῶν Βαΐων, ὑπέστρεφον πάλιν εἰς τὸ μοναστήριον. Τότε τοίνυν καὶ ὁ Ζωσιμᾶς, τῷ συνήθει νόμῳ τοῦ (fol.109v) μοναστηρίου, τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασε ὀλίγην τροφήν κομισάμενος εἰς περιποίησιν τοῦ ἑαυτοῦ σώματος· καὶ τὸν μὲν κανόνα διετέλει τὴν ἔρημον διερχόμενος, εἰς ἐπιθυμίαν δὲ ἦλθε γενέσθαι κατὰ τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον,⁴ ἐλπίσας εὐρεῖν τινα πατέρα κατ' αὐτὴν διατρίβοντα⁵, δυνάμενον αὐτὸν συμβαλέσθαι πρὸς τὸ⁶ ποθοῦμενον.

¹ εἰμὶ *cod.*
⁶ τὸν *cod.*

² ὄπερ εὐβέβλητο *cod.*

³ φυομέναις βοτάναις *cod.*

⁴ ἔρημων *cod.*

⁵ διὰ τρίβοντα *cod.*

5 Εἴκοσι δὲ ἡμερῶν ὁδὸν διανύσας, ὡς ὁ τῆς ἕκτης ὥρας ἦλθε καιρὸς¹ ἔστι ὀλίγον² καὶ ἐποίει τὴν εὐχὴν κατὰ ἀνατολάς· ἀτενίζων δὲ τὸ ὄμμα εἰς οὐρανόν, ὁρᾷ ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐν ᾧ ἔστῶς ἔψαλλεν, ἀποσκίασμα φανέν ὡς ἀνθρωπί<v>ου³ σώματος. Ἐφοβήθη δὲ μήπως⁴ ἐνὶ φάντασμα· σφραγισάμενος τοίνυν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ, ὁρᾷ κατὰ ἀλήθειαν τινὰ πρὸς μεσημβρίαν βαδίζοντα. Γυμνὸν δὲ ἦν τὸ ὀρώμενον μέλαν τῷ σώματι καὶ τρίχας ἔχον ἐν τῇ κεφαλῇ λευκάς. Τοῦτο τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς θεασάμενος, καὶ ὥσπερ ἔνθους ὑφ' ἡδονῆς γενόμενος καὶ περιχαρῆς τῷ παραδόξῳ θεάματι, ἤρξατο τρέχειν ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐφ' ὃ καὶ τὸ ὀρώμενον ἔσπευδεν. Ἐζήτει γοῦν γινῶναι τίς ὁ ὀρώμενος. Ὡς δὲ εἶδεν ἐκεῖνο τὸν⁵ Ζωσιμᾶν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸ ἤρξατο τρέχειν ἐπὶ τὸ τῆς ἐρήμου ἐνδότερον· ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἐδίωκεν αὐτό. Ὡς δὲ ἤγγισεν ὥστε καὶ φωνὴν ἀκούεσθαι, ἤρξατο βοᾶν Ζωσιμᾶς· «Τί με φεύγεις τὸν γέροντα καὶ ἀμαρτωλὸν· στήθι καὶ μετάδος εὐχῆς καὶ εὐλογίας τῷ γέροντι». Ταῦτα τοῦ Ζωσιμᾶ σὺν δάκρυσιν λέγοντος, γεγόνασι τρέχοντες ἐν τινὶ τόπῳ, ἐν ᾧ ὥσπερ τις χεῖμαρρος ξηρὸς ἐτετύπωτο.

¹ καιρὸς *cod.*

² ὀλίγον *cod.*

³ *correxi secutus S.*

⁴ μήπως *cod.*

⁵ το(ὸν) *cod.*

⁶ *cod.*

6 Ὡς οὖν κα(fol. 110r)τέλαβον τὸν εἰρημένον τόπον, τὸ μὲν φεῦγον κατῆλθε καὶ αὐθις ἀνῆλθε πρὸς τὸ ἕτερον μέρος, ὁ δὲ Ζωσιμᾶς κεκμηκῶς καὶ μηκέτι τρέχειν δυνάμενος ἔστη ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος τοῦ χειμαρροειδοῦς τόπου καὶ προσέθηκε τοῖς δάκρυσι δάκρυα καὶ ταῖς οἰμωγαῖς οἰμωγὰς. Τότε ἐκεῖνο τὸ φεῦγον λέγει αὐτῷ· «Ἄββᾶ Ζωσιμᾶ συγχώρησόν μοι διὰ τὸν κύριον, ὅτι οὐ δύναμαι θεαθῆναί σοι· γυνὴ γάρ εἰμι, τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματος ἀπερικάλυπτον ἔχουσα· ἀλλ’ εἴπερ θέλεις με ἰδεῖν, ῥῖψόν μοι τὸ ράκος, ὃ περιβέβλησαι, ἵνα σκεπασθῶ καὶ τότε συνομιλήσω σοι». Τότε φρενῶν ἔκστασις ἔλαβε τὸν Ζωσιμᾶν, ὡς ἤκουσεν ὅτι ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐξ ὀνόματος καὶ λαβὼν ὅπερ εἶχε παλαιὸν ράκος, ἔρριψεν ἐπ’ αὐτὴν ὀπισθοφανῶς ἰστάμενος· ἡ δὲ λαβοῦσα ἐκάλυψε μέρη¹ τινὰ τοῦ σώματος, εἶτα λέγει αὐτῷ· «Τί σοι ἔδοξεν ἄββᾶ Ζωσιμᾶ ἀμαρτωλὸν² θεάσασθαι γύναιον; Τί μαθεῖν³ ἐξ’ ἐμοῦ θέλων τοιοῦτον κόπον ὑπέμεινας;»

¹ μέρι *cod.*

² ἀμαρτολὸν *cod.* ³ μαθὴν *cod.*

7 Ὁ δὲ βάλλει μετάνοιαν ζητῶν μετάνοιαν, ὁμοίως¹ καὶ αὐτὴ· καὶ ἔλεγεν εἷς τοῦ ἐτέρου· «Εὐλόγησον». Μετὰ δὲ πολλὴν ὥραν λέγει ἡ γυνὴ· «Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, σοὶ πρέπει εὐλογῆσαί με ἱερεῖ ὑπάρχοντι». Ταῦτα τὸν Ζωσιμᾶν εἰς πλείονα² φόβον καὶ ἀγωνίαν³ ἐνέβαλε⁴. Λέγει δὲ πρὸς αὐτήν· «Δήλη μὲν ὑπάρχεις ἐκ τοῦ σοῦ εἴδους, ᾧ μῆτερ, ὅτι σὺ πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησας,⁵ δηλοῖ δὲ πλέον τὸ σὸν χάρισμα, τῷ⁶ οὕτω με ἐξ ὀνόματος καλέσαι⁷ καὶ ἱερέαν λέγειν, ὃν οὐδέπω ἐώρακας. Ἄλλ' ἐπεὶπερ ἡ χάρις οὐκ ἐκ τῶν ἀξιωματῶν γνωρίζεται ἀλλ' ἐκ τρόπων ψυχικῶν, αὐτὴ με εὐλόγησον διὰ τὸν κύριον». (fol.110v) Εἶτα λέγει ἡ γυνὴ· «Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων κηδόμενος», εἰπόντος δὲ τοῦ Ζωσιμᾶ τὸ «ἀμήν», ἀνέστησαν ἐκ τῆς γονυκλυσίας καὶ φησιν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν γέροντα· «Τίνος χάριν πρὸς ἐμὲ τὴν ἁμαρτωλὸν ἐλήλυθας ἄνθρωπε, τίνος χάριν γυμνὸν πάσης ἀρετῆς ἰδεῖν ἠθέλησας γύναιον· τέως ἐπεὶ ὁ Θεὸς οὕτως ἐποίησεν, εἰπέ μοι πῶς οἱ χριστιανοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας πολιτεύεται».

¹ ὁμείως *cod.* ² πλείονα *cod.* ³ *correxi secutus S.*, ἀγῶνα *cod.* ⁴ ἐνεύαλε *cod.* ⁵ ἐξεδήμιας *cod.*
⁶ *correxi secutus S.*, τὸ *cod.* ⁷ καλαίσε *cod.*

8 Ὁ δὲ φησι· «Καλῶς δι' εὐχῶν σου ἀλλὰ δέομαί σου, εὗξαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ». Ἡ δὲ φησι· «Σοὶ πρέπει ἀββᾶ ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πάντων, ἱερεῖ ὄντι, πλὴν ποιήσω σοι θέλημα». Ταῦτα εἰποῦσα στρέφεται κατὰ ἀνατολὰς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀτενίσασα καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνασα, ἤϋξατο ὑπὲρ τοῦ πιστοῦ λαοῦ· φωνὴ δὲ ταύτης οὐκ ἠκούσθη, ὤμνυε δὲ ὁ Ζωσιμᾶς ὅτι ὅταν ἐτράπη εἰς εὐχὴν εἶδεν αὐτὴν ὑψωθεῖσαν μίαν πῆχυν ἀπὸ γῆς. Ὡς εἶδε δὲ ταύτην εἰς τὸν ἀέρα κρεμμασθεῖσαν¹ ἔρριψεν αὐτὸν χαμαὶ καὶ ἐλογίζετο μήπως ἐνὶ φάντασμα τὸ ὁρώμενον. Στραφεῖσα δὲ ἡ γυνὴ ἤγειρεν αὐτὸν εἰποῦσα· «Τί σε οἱ λογισμοὶ ἐνοχλοῦσιν ἀββᾶ, γίνωσκε ὅτι οὐκ εἰμι πνεῦμα, ἀλλὰ γυνὴ ἁμαρτωλός». Καὶ σφραγίζει ἑαυτὴν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ. Καὶ φρίζας ὁ γέρων ἐπελάβετο τῶν ποδῶν αὐτῆς καὶ λέγει αὐτῇ· «Παρακαλῶ σε διὰ τὸν Θεόν, ἵνα μου εἴπῃς τὰ κατὰ σέ».

¹ *ita cod.*

9 Ἡ δὲ εἶπεν· «Αἰσχύνομαι ἀββᾶ μου, συγχώρησον διὰ τὸν κύριον, πλὴν ἐπεὶ τὸ σῶμά μου γυμνὸν ὄρα, ἀποκαλύψω¹ σοι λοιπὸν καὶ τὴν αἰσχύνην τῶν ἔργων μου». Εἶτά φησιν· «Ἐγώ, ἀδελφέ, πατρίδα μὲν ἔσχον τὴν Αἴ(fol.111r)γυπτον· ζώντων δὲ τῶν γονέων μου δωδέκατον ἔτος ἀνύουσα, τὴν πρὸς ἐκείνους στοργὴν ἀθετήσασα, ἐγενόμην εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ὅπως μὲν ἐν ἀρχῇ τὴν ἑαυτῆς παρθενίαν διέφθειρα, καὶ πῶς ἀκρατῶς καὶ ἀκορέστως εἶχον περὶ τὸ πάθος τῆς μίξεως, αἰσχύνομαι ἐννοεῖν· τοῦτο γὰρ νῦν ὑπάρχει σεμνότερον, ἐκεῖνο δὲ συντόμως ἐρῶ, ἵνα τὸ ἐμπαθές μου γνῶς καὶ φιλήδονον². Δεκαεπτὰ ἐνιαυτοὺς διετέλεσα, συγχώρησον, δημόσιον τῷ λαῷ προκειμένη τῆς ἀσωτείας ὑπέκκαυμα³ οὐ δόσεώς τινος, μὰ τὴν ἀλήθειαν⁴, ἕνεκεν, οὐδὲ γὰρ τινων διδόναι θελόντων πολλάκις⁵ ἐλάμβανον⁶. Τοῦτο δὲ ἐπενόησα, ὅπως⁷ πλείους ποιήσω προστρέχειν δῶρον ἐκτελοῦσα⁸ τὸ ἐμοὶ καταθύμιον. Μηδὲ γὰρ νομίσης με εὐπορον οὕσαν μὴ δέχεσθαι, αἰτοῦσα γὰρ ἕζων, ἢ καὶ πολλάκις στυπείον νήθουσα· εἶχον δὲ ἐπιθυμίαν πάντοτε τοῦ διαπαντός ἐν βορβόρῳ κυλίεσθαι.

¹ ἀπὸ καλύψω *cod.*
cod. ⁷ ὅπως *cod.*

² φιλήδονον *cod.* ³ ὑπέκκαυμα *cod.* ⁴ ἀλείθειαν *cod.* ⁵ πολλάκις *cod.* ⁶ ἐλάμβανων
⁸ *correxi secutus S.*, ἐκτελοῦσι *cod.*

10 Τοῦτον τὸν βίον ζῶσα, ἀνδρῶν Λιβύων¹ καὶ Αἰγυπτίων ὄχλον ὁρῶ τρεχόντων πρὸς θάλασσαν· ἠρώτησα δέ τινα ‘πόθεν οὗτοι πορεύονται’; ὁ δὲ εἶπεν, ‘εἰς Ἱεροσόλυμα προσκυνῆσαι² τὸν σταυρὸν ἐν τῇ ὑψώσει³ αὐτοῦ, ἥτις μετ’ ὀλίγας ἡμέρας ἔμελλε γενέσθαι’. Εἶπον δε· ‘θέλουσί με σὺν αὐτοῖς πορευθῆναι’; ὁ δὲ εἶπεν, ‘ἐὰν ἔχεις τὸν ναῦλον οὐδεις ὁ κωλύων σε’· ἐγὼ δὲ εἶπον, ‘σῶμα ἔχω καὶ τοῦτο⁴ δίδωμι ἀντὶ ναύλου’. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ νεανίας ἀκούσας τῶν ῥημάτων μου γελῶν ἀνεχώρησεν· ἐγὼ δὲ ῥίψασα τὴν ἡλακάτην ἦν ἐβάσταζον τρέχω πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ θεωρῶ νέους εἰς τὸν αἰγιαλὸν⁵ ἐστῶτας (fol.111v) ὡσεὶ δέκα. Ἀναιδῶς δὲ οὕτως ὡς εἶχον συνήθειαν μέσον αὐτῶν εἰσπηδήσασα, ‘λάβετε’ ἔφην ‘καμὲ ὅπου ἀπέρχεσθε’· οἱ δὲ ἀνάγουσί με εἰς ὅπερ εἶχον πλοῖον, ἐκεῖθεν τοίνυν τοῦ πλοῦς ἠρξάμεθα. Τίς δὲ ἄρα διηγήσεται⁶ τὰς τόσας αἰσχρὰς πράξεις ἅς εἰργασάμην μετ’ αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ; Φρίττω πῶς οὐ κατεπόντισεν⁷ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ θαλάσῃ.

¹ λιβύων *cod.* ² πρὸς κυνησαι *cod.* ³ ὑψώσει *cod.* ⁴ τούτω *cod.* ⁵ αἰγιαλὸν *cod.* ⁶ διηγήσονται *cod.* ⁷ κατεπόντισεν *cod.*

11 Ἀνήλθομεν οὖν λοιπὸν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ μετ' αὐτῶν καὶ μεθ' ἑτέρων ὑπεραπαίρους ἐποίησα ἀσελγίας· ὅταν δὲ ἤγγικεν ἡ ἑορτὴ τῆς ὑψώσεως ὁρῶ πάντας τρέχοντας ἐν τῷ ὄρθρῳ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἦλθον καὶ ἐγὼ σὺν αὐτοῖς, καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς θείας ὑψώσεως ᾤθουν καὶ ἀντωθούμην βιαζομένη¹ εἰσελθεῖν ἐν τῷ ναῷ. Καὶ μόλις προσήγγιζον εἰς τὴν θύραν, εἶτα δύναμις θεϊκὴ ἔστρεφέν με τὴν ἀθλίαν ὀπισθεν. Τοῦτο τρίς καὶ πολλάκις² παθοῦσα καὶ ποιήσασα, ἀποκαμοῦσα λοιπὸν ἀνεχώρησα καὶ ἐστάθην εἰς γωνίαν³ μίαν τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ καὶ ἔγνων ὅτι διὰ τὰς ἀμαρτίας μου τὰς πολλὰς οὐ συγχωροῦμαι εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναόν. Καὶ κλαύσασα ὁρῶ ἐπάνω τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἰστάμην ἐξ ἀνατολῶν⁴ τὴν εἰκόνα τῆς δεσποίνης Θεοτόκου ἐστῶσαν καὶ λέγω πρὸς αὐτὴν κλαίουσα·

¹ βιαζομένη *cod.* ² πολάκις *cod.* ³ γονίαν *cod.* ⁴ ἐξανατολῶν *cod.*

12 Ἐπιτάξον κάμοι συγχωρηθῆναι τῆς ἐκκλησίας τὴν εἴσοδον. Μὴ στερήσης με τὸ ξύλον ἰδεῖν, ἐν ᾧ κατὰ σάρκα προσπαγεῖς² ὁ Θεός, ὃν ἐγέννησας, τὸ αἷμα τὸ ἴδιον ὑπὲρ ἐμοῦ δέδωκεν εἰς ἀντίλυτρον³. ἐπίταξον, ᾧ Δέσποινα, κάμοι τὴν θύραν ἀνοιχθῆναι τῆς θείας τοῦ σταυροῦ προσκυνήσεως, καὶ σὲ δίδωμι⁴ τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι Θεῷ ἐγγυητὴν ἀξιοχρεῶν, ὡς οὐκέτι τοῦ λοιποῦ τὴν σάρκα ταύτην ἀχρειώσω δι' αἰσχροῦ τινος μίξεως, ἀλλ' ἡνίκα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ τοῦ υἱοῦ σου θεάσομαι, κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πᾶσιν εὐθὺς⁵ ἀπαρνήσομαι, πᾶσιν ἀποτάσσομαι καὶ εὐθέως ὅπου σὺ βούλη πορεύσομαι'.

^a Luc. 5.32

¹ ἀμόλυντας *cod.* ² πρὸς παγεῖς *cod.*
87.3, 3713D1

³ εἰσαντίλυτρον *cod.*

⁴ δίδωμοι *cod.*

⁵ εὐθήαν *cod.* cf. S, PG

13 Ταῦτα εἰποῦσα καὶ πληροφορίαν λαβοῦσα καὶ τῇ Θεοτόκῳ θαρρήσασα, κινῶ ἐμαυτὴν ἐξ ἐκεῖνου¹ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐστῶσα ἐποιούμην τὴν δέησιν, καὶ ἔρχομαι πάλιν καὶ τοῖς εἰσιοῦσιν ἐμαυτὴν ἐγκατέμιξα καὶ οὐκέτι ἦν οὐδεὶς ὁ κωλύων με. Ἔλαβεν οὖν με φρίκη καὶ ἔκστασις καὶ ὅλη διόλου ἐκλονούμην καὶ ἔτρεμον· καὶ λοιπὸν εἰσῆλθον ἀπόνως εἰς τὸν ναὸν καὶ εἶδον τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν ὑψούμενον καὶ προσκυνήσασα² τοῦτον, ἔτρεχον ἐξιοῦσα. Καὶ παραγίνομαι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ὑπῆρχε· καὶ οὕτως εἶπον, ‘Σὺ μὲν, ᾧ φιλάγαθε Δέσποινα, τὸ σὸν ἐπ’ ἐμοὶ ἀνεδείξω φιλάνθρωπον. Εἶδον τὴν τοῦ υἱοῦ σου δόξαν καὶ ἔγνων³ τὸ αὐτοῦ εὐσπλαχνον. Καιρὸς⁴ δέ ἐστι, Δέσποινα, πληρωθῆναι λοιπὸν τῆς ἐγγυήσεως τὰ σύμφωνα. Νῦν λοιπὸν ὅπου κελεύεις ὁδήγησόν με· καὶ οὐ(fol.112v)τως εἰποῦσα ἤκουσα φωνῆς λεγούσης, ‘Ἐὰν τὸν Ἰορδάνην διέλθῃς, καλὴν εὐρήσεις ἀνάπαυσιν’. Ἐγὼ δὲ τῆς φωνῆς ταύτης ἀκούσασα, τῇ Θεοτόκῳ εἶπον, ‘Μὴ ἐγκαταλίποις με· καὶ ταῦτα βοήσασα, ἔξιμι τῆς ἀλῆς τοῦ ναοῦ καὶ συντόμως ἐβάδισα.

¹ ἐξεκίνου *cod.* ² πρὸς κυνήσασα *cod.* ³ ἔγνων *cod.* ⁴ καὶ ρὸς *cod.*

14 Ἐξερχομένης δέ μου ἑωρακώς μέ τις τρεῖς ἐπιδίδωσί¹ μοι φόλεις, ‘δέξαι ταῦτα ἀμμά μου’ εἰπών². Ἐγὼ τὰ δοθέντα μοι κομίσασα, τρεῖς³ ἐξ αὐτῶν ἄρτους ἠγόρασα· καὶ τούτους ἔλαβον εἰς εὐλογίας ἐφόδιον. Ἡρώτησα δὲ τὸν ἄρτοποιητήν⁴, ‘πόθεν πορεύσομαι εἰς τὸν Ἰορδάνην’ καὶ μαθοῦσα, ἐξῆλθον τρέχουσα· καὶ μετὰ δύσιν ἡλίου κατέλαβον τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου, καὶ προσκυνήσασα κατῆλθον εὐθέως εἰς τὸν Ἰορδάνην· καὶ ἐξ ἐκείνου⁵ τοῦ ὕδατος ἐνιψάμην, καὶ μεταλαβοῦσα τῶν θείων μυστηρίων, ἔφαγον τὸ ἥμισυ τοῦ ἐνὸς ἄρτου καὶ πιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος, ἐκοιμήθην τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐκεῖσε. Τῇ δὲ ἐπαύριον εὐροῦσα⁶ μικρὸν πλοῖον ἦλθον ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος, καὶ πάλιν ἐζήτησα τὴν ὁδηγὸν ὁδηγήσαί με, ὅπου ἂν αὐτῇ ἐστὶν εὐάρεστον. Γέγονα τοίνυν κατ’ ἐκείνην τὴν ἔρημον καὶ ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς σήμερον ἐμάκρυνα φυγαδεύουσα».

¹ ἐπεδίδωσεί *cod.*
ἐροῦσα, *cod.*

² ὑπὸν *cod.*

³ τρεῖς *cod.*

⁴ ἄρτοποιητήν *cod.*

⁵ ἐκείνους *cod.* ⁶

15 Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἔφη πρὸς αὐτήν· «Πόσα ἔτη εἰσὶν ἀφ’ οὗ¹ εἰς ταύτην ἀυλίξῃ τὴν ἔρημον»; Ἡ δὲ φησι· «Τεσσαράκοντα² ἑπτά». Ὁ δὲ λέγει· «Τί ἦσθιες εἰς τροφήν»; Ἡ δὲ λέγει· «Δύο ἡμισυ ἄρτους εἶχον ἀφ’ οὗ¹ ὧδε ἦλθον καὶ ἀπολιθωθέντες ἐσθίοντο³ ὑπ’ ἐμοῦ ἑπτακαίδεκα χρόνους». Λέγει αὐτῇ ὁ Ζωσιμᾶς· «Καὶ οὕτως ἀπόνως διῆλθες τοὺς τόσους χρόνους»; Λέγει ἡ γυνή· «Πίστευσον, ἀββᾶ, δεκαεπτὰ χρόνους ἐπάλαιον καθ’ ἡμέραν ὑπὸ τῶν λογισμῶν⁴ ἐνοχλουμένη. (fol.113r) Ὅταν γὰρ ἔμελλον μεταλαβεῖν⁵ τροφῆς εὐθέως εἰς νοῦν μου εἰσῆρχοντο οἱ ἰχθῦες καὶ τὰ κρέατα, ἃ εἶχεν ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Αἴγυπτος, ἐπεθύμουν τε καὶ τοῦ οἴνου τὴν πόσιν. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὕδατος ἔχουσα πιεῖν δεινῶς ἐφλεγόμην καὶ τὴν ἀνάγκην οὐκ ἔφερον. Ἐνήρχετο δέ μοι καὶ τῶν πορνικῶν ἀσμάτων ἐπιθυμία παράλογος, δεινῶς ἀεὶ ἐκταράττουσα· εὐθὺς δὲ δακρύουσα καὶ τῇ χειρὶ τὸ στῆθος μου τύπτουσα, ἐγινόμην τῷ λογισμῷ πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τῶν συνθηκῶν ἐνεθυμούμην· καὶ παρεκάλουν ἐκείνην διῶξαι τοὺς λογισμούς· καὶ ἔβλεπον φῶς πάντοθεν περιαστράπττον⁶ μοι καὶ γαλήνη μοι ἐγένετο. Πολλάκις δὲ ἐνοχλουμένη⁷ ὑπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐκείμην χαμαὶ νυχθήμερον δεομένη, ἕως οὗ με τὸ φῶς ἐκεῖνο ἀυγάσῃ καὶ τοὺς λογισμοὺς διώξῃ. Καὶ οὕτως διῆλθον τῶν δεκαεπτὰ ἐτῶν τὸ διάστημα· ἐξ’ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας μέχρι καὶ σήμερον βοηθός μοι παρέστηκεν ἡ Θεοτόκος ἐν πᾶσι χειραγωγούσά με».

¹ ἀφοῦ *cod.*
ἀστράπττον *cod.*

² τεσσαράκοντα *cod.*
⁷ ἐνοχλουμένην *cod.*

³ ἐσθίον τὸ *cod.* ⁴ λογισμῶν *cod.* ⁵ μετελαβεῖν *cod.*

⁶ περὶ

16 Λέγει αὐτῇ Ζωσιμᾶς· «Οὐκ ἐδεήθης δὲ λοιπὸν τροφῆς ἢ ἐνδύματος;» Ἡ δὲ φησι· «Τοὺς μὲν ἄρτους ἐκείνους, καθάπερ εἶπον, ἀναλώσασα δεκαεπτὰ ἔτη, μετὰ ταῦτα ἐτρεφόμην βοτάναις¹ ταῖς κατὰ τὴν ἔρημον εὐρισκομέναις. Τὸ δὲ ἱμάτιον διελύθη, ὅπερ εἶχον, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ² πολλὴν³ οὖν ἐκ τοῦ κρύους καὶ πάλιν τοῦ καύσωνος ἀνάγκην ὑπέμεινα ὡς πολλάκις με χαμαὶ πεσοῦσαν ἄπνουν μεῖναι σχεδὸν καὶ ἀκίνητον. Πολλαῖς τοίνυν συμφοραῖς καὶ ποικίλοις πειρασμοῖς ἐπέκτευσά⁴. Ἐξ ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις τὴν ἁμαρ(fol. 113v)τωλὸν μου ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα διετήρησεν καὶ οὐδὲ ἄρτου χρήζω⁵ ἢ πόσεως· οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτω, φησί, ζήσεται ἄνθρωπος⁶». Ἀκούσας δὲ ὁ⁶ Ζωσιμᾶς ὅτι καὶ χρήσεων γραφικῶν ἐμνημόνευσεν εἶπεν αὐτῇ· «Ἐπίστασαι γράμματα»; «<Οὐκ>⁷ εἶδόν ποτε, οὐδὲ ψάλλοντος ἤκουσα». Ταῦτα δὲ εἰπούσης τῆς γυναικός, ἐκινήθη ὁ γέρον βαλεῖν αὐτὴν μετάνοιαν, ἡ δὲ οὐκ ἀφήκεν αὐτόν· Ἐδόξασε τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς τὸν Θεὸν ἐν οἷς ἤκουσεν.

^a Matt. 4.4

¹ βοτάνες *cod.* ² καὶ ρῶ *cod.* ³ πολλὴν *cod.* ⁴ ἐπέκτευσας *cod.* ⁵ χρειζω *cod.* ⁶ ὁ *cod.* ⁷ *supplevi ex S*

17 Ἡ δὲ ἅγια λέγει αὐτῷ· «Ἐνορκῶ σε εἰς τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς μηδενί¹ εἶπης τὰ περὶ ἐμοῦ μέχρι τῆς ἐμῆς τελευτῆς. Ἄπελθε τοίνυν ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ εἰς τὸν ἐρχόμενον χρόνον² καθὼς ἔχετε³ συνήθειαν τοῦ ἐξέρχεσθαι τῇ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ εἰς τὰς ἐρήμους [τόπους] μὴ ἐξέλθης, ἀλλὰ μεῖνον ἐκεῖ. Τῇ δὲ μεγάλῃ Πέμπτῃ λάβε μοι τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ μεῖνον ἐκεῖ εἰς τὸ ἐν μέρος τοῦ Ἰορδάνου⁴ ὅπως ἐλθοῦσα μεταλάβω αὐτοῦ. Τῷ δὲ ἀββᾷ Ἰωάννῃ, τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς ταῦτα εἶπέ· «*πρόσεχε ἀδελφὲ σεαυτῷ*^{5, a} καὶ τῇ ποιμνῇ σου· τινὰ γὰρ ἐκεῖ τελοῦνται δεόμενα⁶ διορθώσεως». Ταῦτα εἰποῦσα καί· «Εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ» τῷ γέροντι προσειποῦσα, ἐπὶ τὸ βάθος τῆς ἐρήμου αὐθις ἐξέδραμεν. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς κλίνας τὰ γόνατα καὶ προσκυνήσας⁷ τὸ ἔδαφος ἐν ᾧ ἔστησαν τὰ ἴχνη τῆς ἁγίας, ὑπέστρεψεν ἐν ἀγαλλιάσει⁸. Καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων. Καὶ τὸν μὲν ἐνιαυτὸν⁹ ἐκεῖνον ἡσύχασε, μηδὲν εἰπὼν ὧν ἐθεάσατο. Ὅταν δὲ πάλιν ἔφθασεν ἡ ἅγια νηστεία καὶ ἦλθεν ἡ πρώτη Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐποίησαν οἱ μοναχοὶ ὡς σύνηθες.

^a cf. Luc. 12.1

¹ μὴ δὲνι *cod.* ² χρόνων *cod.* ³ ἔχεται *cod.* ⁴ Ἰορδάνου *cod.* ⁴ καὶ ρὸς *cod.* ⁵ σὲ αὐτῷ *cod.* ⁶ τελοῦντε διόμενα
⁷ πρὸς σκύνῃσας *cod.* ⁸ ἐναγαλλιάσει *cod.* ⁹ ἐνιαυτῶν *cod.*

18 Ὁ δὲ συνεσχέθη ὑπὸ πυρετοῦ καὶ μένειν ἔνδον ἠναγκάσθη· (fol.114r) ἰαθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς νόσου ἔμενεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ λαβὼν ὁ Ζωσιμᾶς εἰς ἀγγεῖον τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἔβαλε καὶ εἰς κανίσκιον ἰσχάδας καὶ φοίνικας καὶ φακὴν ὀλίγην βραχεῖσαν εἰς ὕδωρ· καὶ ἀπέρχεται μετὰ δύσιν ἡλίου καὶ καθέζεται πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ Ἰορδάνου ἀναμένων τὴν ὄσιαν· ἔλεγε δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸν¹ ὁ γέρον· «Ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀγία, πῶς διαπεράσῃ τὸ ὕδωρ ὅτι πλοῖον οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα;» Καὶ ἰδοὺ τὸ ὄσιον ἔφθασε γύναιον καὶ εἰς τὸ πέραν ἔστη τοῦ ποταμοῦ. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ὡς εἶδεν αὐτὴν ἀνέστη χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος². Αὐτίς δὲ ὁ Ζωσιμᾶς ἐλογίζετο πῶς ἡ ἀγία διαπεράσει τὸν ποταμὸν καὶ ὄρᾳ³ αὐτὴν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ τὸν Ἰορδάνην σφραγίσασαν, (καὶ γὰρ πανσέληνος ἦν ἡ νύξ), καὶ περιπατήσασαν ἐπάνω τῶν ὑδάτων καὶ διαπεράσασαν καὶ ἐλθοῦσαν πρὸς αὐτὸν ἀβρόχοις ποσίν. Ἐξέστη δὲ ἐν τούτῳ ὁ Ζωσιμᾶς, ἠβούλετο δὲ αὐτῇ ποιῆσαι μετάνοιαν· καὶ σταθεῖσα ἡ ἀγία ἐπάνω τῶν ὑδάτων λέγει αὐτῷ· «Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε, ἱερεὺς ὢν καὶ θεῖα μυστήρια⁴ βαστάζων»; Ἐπιβᾶσα λοιπὸν τοῦ ὕδατος λέγει αὐτῷ· «Εὐλόγησον πάτερ». Ὁ δὲ φησιν· «Ὅντως ἀψευδὴς ὁ Θεός, ὁ ἐπαγγελιάμενος⁵ ὁμοιοῦσθαι αὐτῷ, καθ' ὅσον ἐφικτόν, τοὺς ἑαυτοὺς ἐκκαθαίροντας· δόξα σοι ὁ Θεός, ὁ ἀξιώσας με τὴν ποθομένην ἰδεῖν».

¹ καθ' ἑαυτῶν *cod.*
⁶ ἐκκαθέροντας *cod.*

² ἀγαλλόμενος *cod.*

³ ὄρᾳ *cod.*

⁴ μυστήρια *cod.* ⁵ ἐπαγγελιάμενος *cod.*

19 Εἶτα λέγει ἡ γυνὴ τὸ ἅγιον σύμβολον μετὰ καὶ τοῦ ὁσίου καὶ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ ἀσπάζεται τὸν γέροντα εἰς τὸ στόμα καὶ κοινωνεῖ τῶν θείων μυστηρίων· καὶ ἐκτείνασα τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν,¹ ἔφη· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς^a, νῦν ἀπολύεις (fol.114v) τὴν δούλην σου ἐν εἰρήνῃ ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν² σου^b». Τότε λέγει τῷ γέροντι· «Συγχώρησόν μοι ἀββᾶ καὶ ποιήσόν μοι καὶ τοῦτο· τὸ ἐρχόμενον ἔτος ἐλθὲ εἰς τὸν τόπον ὅπου με τὸ πρῶτον εἶδες καὶ μέλλεις ἰδεῖν με καθὼς ὁ Κύριος ὀρίσει». Ὁ δὲ λέγει αὐτῇ· «Μετάλαβε, δέομαί σου, ὀλίγης τροφῆς». Ἡ δὲ τοῖς ἄκροις τῶν δακτύλων τῆς φακῆς ἀψαμένη καὶ τρεῖς κόκκους³ λαβοῦσα τῷ ἰδίῳ προσέβαλε⁴ στόματι ἀρκεῖν εἰποῦσα, τὴν χάριν τοῦ πνεύματος συντηρεῖν τὴν ψυχὴν ἀμείωτον. Καὶ λέγει τῷ γέροντι· «Εὕξαι ὑπὲρ ἐμοῦ πάτερ»· ὁ δὲ τῶν ποδῶν αὐτῆς⁵ λαβόμενος ἔπεισεν αὐτὴν καὶ ἤϋξατο ὑπὲρ πάντων τῶν χριστιανῶν. Εἶτα τὸν Ἰορδάνην πάλιν περάσασα ἐπέβη τῶν ὑδάτων καὶ περιπατήσασα διεπέρασεν αὐτόν. Ὁ δὲ γέρον ὑπέστρεφε μεμφόμενος ἑαυτὸν ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας μαθεῖν οὐκ ἐζήτησεν· ὅμως δὲ ἤλπιζε μαθεῖν τοῦτο εἰς τὸ ἐρχόμενον ἔτος.

^a Matt. 6.9

^b Luc. 2.29-30

¹ οὐρανῶν *cod.* ² σωτήριόν *cod.* ³ κόκκους *cod.* ⁴ προσεύαλε *cod.* ⁵ αὐτοῖς *cod.*

20 Τοῦ δὲ ἔτους ἐκείνου διελθόντος γίνεται πάλιν κατὰ τὴν ἔρημον καὶ πάντα δηλαδὴ ποιήσας κατὰ τὸ σῆμα καὶ ὁδεύσας εἰς τὴν ἔρημον καὶ φθάσας εἰς ὃν τόπον εἶδε πρότερον τὴν ἁγίαν περιεβλέπετο δεξιά καὶ ἀριστερά, ποῦ αὐτὴν θεάσεται· στὰς τοίνυν εἰς τὸν χειμαρροειδῆ τόπον εἶδε πρὸς τὸ μέρος τὸ ἀνατολικὸν κειμένην τὴν ὄσιαν νεκρὰν καὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς εὐσχημόνως τετυπωμένας¹ ἔχουσαν καὶ χαμαὶ κειμένην, καὶ προσδραμῶν² ἔπλυνε τοὺς πόδας αὐτῆς τοῖς δάκρυσιν³. Εἶτα καὶ ψαλμοὺς εἰπὼν πρέποντας³, οὐ γὰρ εἶχεν ἐργαλεῖον (fol.115r) καὶ διαλογιζόμενος ὁρᾷ πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς τυπωμένην⁴ γραφὴν ἐν τῇ γῆ λέγουσαν οὕτως· «Θάψον ἀββᾶ Ζωσιμᾶ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς ταπεινῆς Μαρίας τὸ λείψανον· ἀπόδος τὸν χοῦν τῷ χοῖ ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ τὸν Κύριον προσευχόμενος, τελειωθείσης ἐν πρώτῃ Ἀπριλίου⁵ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ τοῦ πάθους τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ καὶ μυστικοῦ⁶ δείπνου μετάληψιν».

^a Luc. 7.38

¹ τετυπωμένας *cod.*

² πρὸς δραμῶν *cod.*

³ πρέποντας *cod.*

⁴ τυπωμένην *cod.*

⁵ ἀπριλίου *cod.* ⁶ μυστικοῦ *cod.*

21 Ταῦτα τοίνυν ἀναγνοὺς ὁ γέρον τὰ γράμματα ἐχάρη¹ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ὁσίας μεμάθηκεν· ἔγνω δὲ ὅτι τῇ ὥρᾳ, ἐν ἧ ἔκοινώνησε τῶν θείων μυστηρίων εὐρέθη ἡ ἀγία εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔκοιμήθη καὶ τὸν² δρόμον τῶν εἴκοσι ἡμερῶν διὰ μίαν ὥραν αὕτη διήνυσε. Ἐδόξασε τὸν Θεὸν καὶ ἐλογίζετο πῶς κηδεύσει τὴν ἀγίαν, καὶ ἀπορῶν εἶδεν ἐκ μικροῦ διαστήματος ξυλάριον βραχὺ ἐρριμμένον³, ὅπερ λαβὼν ἤρξατο σκάπτειν· ἀλλ' οὐδὲν ἠδύνατο διὰ τὸ ξηρὰν εἶναι τὴν γῆν. Στενάξας δὲ ὁρᾷ λέοντα μέγαν τῷ λειψάνῳ τῆς ἀγίας παρεστῶτα καὶ τὰ ἴχνη αὐτῆς ἀναλείχοντα καὶ ἐφοβήθη. Ὁ δὲ λέων ἤρξατο κυλίεσθαι τοῖς ποσὶ τοῦ γέροντος· ὁ δὲ Ζωσιμᾶς θαρρήσας φησὶ πρὸς τὸν λέοντα· «Ἐπεὶπερ θηρίον ὁ Θεὸς σε ἀπέστειλε, ὧδε ποιήσον λάκκον⁴ τοῖς σοῖς ὄνυξι, ἵνα κηδεύσωμεν τὴν ἀγίαν». Καὶ σκάψας ὁ λέων τοῖς ἐμπροσθίοις ποσὶν ἐποίησε λάκκον καὶ ἐκήδευσεν ὁ γέρον τὸ λείψανον τῆς ἀγίας.

¹ ἐχάρι *cod.*

² τῶν *cod.*

³ ἐρριμμένων *cod.*

⁴ λάκκον *cod.*

⁵ αὐτοῖς *cod.*

⁶

22 Τότε ἀναχωροῦσιν ἑκάτεροι καὶ ὁ μὲν λέων εἰς τὰ ἐνδότερα ὑπεχώρησε τῆς ἐρήμου, ὁ δὲ γέρον εἰσηλθεν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ διηγείτο ἅπερ ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐφάνερωσεν. Ἔως ὧδε διηγησάμην ἀδελφοὶ τὸν βίον τῆς ἁγίας Μαρίας. Δέομαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἴνα, (fol.115v) ὥσπερ ἐκείνην ὠδήγησε καὶ ἀφῆκε τὴν ἁμαρτίαν καὶ διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς νηστείας καὶ χαμευνίας¹ εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀξιῶσαι διὰ τῆς μετανοίας συγκληρονόμους αὐτῆς γενέσθαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, *ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν*^a.

^a Rev. 1.6

¹ χαμευνίας *cod.* ² σοτήριόν *cod.* ³ κόκους *cod.* ⁴ προσεύαλε *cod.* ⁵ αὐτοῖς *cod.* ⁶

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Βίος και πολιτεία της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας²⁴.

Ευλόγησον πάτερ

1. Δεν έχουν ανάγκη ιατρού οι υγιείς στο σώμα αλλά οι άρρωστοι. Δεν ήρθα να προσκαλέσω τους δίκαιους αλλά τους αμαρτωλούς σε μετάνοια²⁵. Τα λόγια λοιπόν αυτά αγαπητοί αδελφοί που έθεσα ως προοίμιο στην δική σας αγάπη σχετικά με την διήγηση την οποία πρόκειται να σας αφηγηθώ είναι λόγια του αψευδούς στόματος του κυρίου μας Ιησού Χριστού και τα οποία γράφει ο άγιος απόστολος και ευαγγελιστής Μάρκος στο θεϊκό και άγιο και ιερό Ευαγγέλιό του. Έχοντας πει λοιπόν ο σωτήρας μας στον απόστολο και Ευαγγελιστή Ματθαίο «ακολουθήσέ με²⁶» και έχοντας προσελκύσει αυτόν με τα λόγια του αυτά και αφού (ο Ματθαίος) τον προσκάλεσε στο σπίτι του, κάθισαν μαζί του πολλοί τελώνες και αμαρτωλοί. Όμως οι γραμματείς και οι φαρισαίοι επέκριναν ονειδίζοντας τον ίδιο τον Χριστό πώς τρώει και πίνει με τους τελώνες, δηλαδή με τους φοροεισπράκτορες και με τους άλλους αμαρτωλούς. Ο κύριος λοιπόν αποκρίθηκε και είπε τα λόγια τα οποία προείπα. Φανερώνοντας λοιπόν σε εμάς την αιτία για την οποία ήλθε, για να μας σώσει. Έτσι τα λόγια του σωτήρος Χριστού εφαρμόστηκαν πλήρως σε πολλούς ανθρώπους αμαρτωλούς οι οποίοι αμάρτησαν και αφού μετανόησαν σώθηκαν. Ανάμεσα σε όλους εκείνους υπήρξε μία, η οσία Μαρία η Αιγύπτια, η οποία ενώ ήταν αμαρτωλή και μετανόησε σώθηκε. Έτσι λοιπόν έχει η διήγηση της ιστορίας της.
2. Κάποιος άνδρας ονόματι Ζωσιμάς²⁷, ο οποίος από μικρή ηλικία μετείχε του μοναχικού βίου υπήρξε κάποτε στα μοναστήρια της Παλαιστίνης και υπηρετούσε τον Θεό κάθε μέρα, όπως

²⁴ Σήμερα ο βίος της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας διαβάζεται μαζί με την ακολουθία του Μεγάλου Κανόνα, στον όρθρο της Πέμπτης της πέμπτης εβδομάδας των Νηστειών, μέρα που επικράτησε να λέγεται «Πέμπτη του Μεγάλου Κανόνας». Την μέρα αυτή ψέλνεται εκτός από τον βίο της οσίας και κανόνας αφιερωμένος σε εκείνη με ακροστιχίδα «Σὺ ἡ ὁσία Μαρία βοήθει» και η μνήμη της εορτάζεται την πέμπτη Κυριακή των Νηστειών. Ο συσχετισμός του βίου της με τον Μεγάλο Κανόνα και στην συνέχεια με τον ιδιαίτερο κανόνα έγινε προφανώς διότι η οσία αποτελεί ένα πρότυπο ειλικρινούς μετάνοιας το οποίο σχετίζεται με το πνεύμα του Κανόνα δηλαδή, την ατέλεια της ζωής και την ανάγκη για μετάνοια και μεταστροφή βλ. Basil, K. *The real point of "The life of Saint Mary of Egypt"* Part 1 στο <http://kevinbasil.com>. /2015/03/28/the-real-point-of-the-life-of-saint-mary-of-egypt-part-i/ (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

²⁵ Ο συγγραφέας, όπως αναφέρει και ο ίδιος δανείζεται έκφραση από το *Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο* 2.17. «...Οὐ χρειαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοῦς...». Ωστόσο, θέλοντας να τονίσει τη σημασία της μετάνοιας και να την συσχετίσει με την συνέχεια του έργου του και με το κατ' ἐξοχήν παράδειγμα μεταμέλειας, την Μαρία την Αιγύπτια, προσθέτει την φράση «εἰς μετάνοιαν» η οποία παραδίδεται στο *Κατά Λουκά Ευαγγέλιο* 5.32. «...ἀλλὰ ἁμαρτωλοῦς εἰς μετάνοιαν...» και όχι στο *Κατά Μάρκον*.

²⁶ Η έκφραση αυτή καθώς και όλη η σκηνή που περιγράφεται αντλεί από το *Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο* 9.9- 13.3 και πιο συγκεκριμένα από την κλήση του Ματθαίου.

²⁷ Άγνωστος από άλλες πηγές.

ακριβώς οι μεγάλοι ασκητές. Έκανε τα θελήματα του Θεού²⁸ όπως και ο μέγας Αντώνιος και οι υπόλοιποι ασκητές²⁹. Διέπρεψε στην ασκητική ζωή για πενήντα τρία χρόνια. Μετά λοιπόν από αυτά σκέφτηκε πως κανείς από τους ασκητές μοναχούς του καιρού του δεν υπηρετούσε τον Θεό όπως εκείνος. Ο Θεός από την άλλη θέλοντας να τον απομακρύνει από την τέτοιου είδους κακή σκέψη και αλαζονεία τον βοηθά με αυτόν τον τρόπο. Τον πλησίασε λοιπόν κάποιος και του λέει «Ζωσιμά έχεις υπηρετήσει αλήθεια με σωστό τρόπο τον Θεό, όμως κανείς ανάμεσα στους ανθρώπους δεν κατέχει την τελειότητα. Για να μάθεις λοιπόν πώς είναι άλλοι ασκητές ανώτεροί σου στην άσκηση μετακινήσου από το μοναστήρι, στο οποίο μένεις και πήγαινε στον ναό του Προδρόμου κοντά στον Ιορδάνη ποταμό όπου πρόκειται να συναντήσεις ασκητές ανώτερούς σου»

²⁸ Συνήθως αυτός που αναφέρεται πως ποιεί θελήματα του Θεού είναι ο Δαβίδ, Γεώργιος Μοναχός, *Chronicon (lib. I-4)*, de Boor, C (edf.), *Georgii monachi chronicon*, 2 vols, Leipzig, Teubner, 1904, σελ.172.14. «...Μετά δὲ Σαοὺλ ἔβασίλευσε Δαβὶδ... ὃς καὶ ἐποίησε θελήματα τοῦ Θεοῦ»

²⁹ Σε αυτό το χωρίο ο συγγραφέας φαίνεται πως παρομοιάζει τον Ζωσιμά ως προς τον τρόπο που υπηρετεί τον Θεό με τον άγιο Αντώνιο τον μέγα. Μέχρι αυτό το σημείο φαίνεται πως χτίζει μία εικόνα για τον συγκεκριμένο μοναχό ωστόσο, έχοντας μία γενική θέαση των πράξεων του Ζωσιμά θα λέγαμε πως ο συγγραφέας προβαίνει σε ένα παιχνίδι συγκρίνοντάς τον με το παράδειγμα ταπεινότητας. Ο άγιος Αντώνιος όντας στην έρημο έρχεται αντιμέτωπος με τον σατανά και τους λογισμούς. Η τρίτη δοκιμασία του λοιπόν είναι η δοκιμασία της υπερηφάνειας κατά την οποία ο σατανάς παίρνει την μορφή ενός παιδιού, του πνεύματος της πορνείας και δηλώνει στον μοναχό πως δεν μπορεί να τον αντιμετωπίσει λόγω της τελειότητάς του. Ο άγιος όμως δεν υπερηφανεύεται και δοξάζει τον Θεό σε αντίθεση με τον Ζωσιμά που θεωρεί πως έχει φτάσει την τελειότητα (Βλ. Athanasius Alexandrinus, *Vita Antonii*, PG 26, 849-852).

3. Πηγαίνει λοιπόν ο γέροντας Ζωσιμάς στο μοναστήρι του Προδρόμου³⁰ όπου τον υποδέχεται ο ηγούμενος. Επειδή τον κατάλαβε από την εξωτερική εμφάνιση πως είναι δούλος του Θεού τον ρωτά ο ηγούμενος «για ποιόν λόγο ήρθες σε εμάς άγιε πατέρα;» και εκείνος είπε «για να κατοικήσω εδώ για καλό της ψυχής μου». Αφού διέμεινε λοιπόν στο μοναστήρι 53 χρόνια ενοχλούνταν από τον λογισμό³¹ πως είχε τελειοποιηθεί σε κάθε άποψη της μοναχικής ζωής. Ενώ λοιπόν σκεφτόταν αυτά τον πλησιάζει κάποιος και του λέει «Ζωσιμά ακολουθείς σωστά τον ασκητικό δρόμο όμως κανένας από τους ανθρώπους δεν κατέχει την τελειότητα. Βγες λοιπόν από αυτό το μοναστήρι και πήγαινε στο μοναστήρι που βρίσκεται κοντά στον Ιορδάνη ποταμό και θα ωφεληθείς³²». Αμέσως λοιπόν ο γέροντας βγαίνει από το μοναστήρι και φτάνει στο μοναστήρι που του αποκάλυψε ο Θεός. Ερωτάται λοιπόν από τον εκεί ηγούμενο για ποιόν λόγο έφτασε εκεί. Εκείνος είπε «έχω έρθει εδώ για να ωφεληθώ πάτερ» και ο ηγούμενος του απαντά «ο Θεός αδελφέ θα σε ωφελήσει». Έτσι λοιπόν αφού άκουσε τον ηγούμενο ο Ζωσιμάς και του έβαλε μετάνοια έμεινε σε εκείνο το μοναστήρι. Είδε μάλιστα γέροντες να υπηρετούν πάντοτε τον Κύριο με ψαλμωδίες και μέσω της αδιάκοπης ασκητικής ζωής, έχοντας ως ανεξάντλητη τροφή τα θεόπνευστα λόγια του Θεού. Βλέποντάς τους λοιπόν ο Ζωσιμάς να υπηρετούν πάντοτε τον Κύριο ευχαρίστησε τον Θεό και τους μιμήθηκε.

³⁰ Το πιθανότερο είναι εδώ να αναφέρεται η Μονή του Αγίου Προδρόμου που κατά μια παράδοση χτίστηκε από τον αυτοκράτορα Αναστάσιο I (491-518), στην όχθη του Ιορδάνη στο σημείο που μόνασε ο Ιωάννης ο Πρόδρομος, βλ. Tzaferis, V., "Early Monks and Monasteries in the Holyland", ΔΧΑΕ 15 (1991), σελ. 54.

³¹ Οι λογισμοί είναι ένα σύννηθες μοτίβο σε αγιολογικά κείμενα και αποτελούν το όργανο του σατανά ώστε να δοκιμάσει και κατ' επέκταση να κάνει τους πνευματικούς ανθρώπους να παρεκκλίνουν. Αξίζει να αναφερθεί πως η έννοια των λογισμών παρουσιάζεται και στον *Μέγα Κανόνα του αγίου Ανδρέα* στο <http://www.saint.gr/1387/texts.aspx> «ό λησταίς περιπεσών εγώ υπάρχω τοίς λογισμοίς μου· ὄλως ὑπ' αὐτῶν τετραματίσμαι νῦν» και ακόμη «ἐκόμησα τὸν τῆς σαρκὸς ἀνδριάντα τῆ τῶν αἰσχυρῶν λογισμῶν ποικίλη περιβολῆ καὶ κατακρίνομαι». Οι λογισμοί στο υπό μελέτη έργο αποτελούν το κλειδί για την εξέλιξη της ιστορίας, αν ο Ζωσιμάς δεν ενοχλούνταν από αυτούς τους λογισμούς δεν θα αναζητούσε κάποιον άγιο πατέρα, όπως αναφέρει σπουδαιότερο από εκείνον.

³² Την ταλαιπωρία του Ζωσιμά από τους λογισμούς έρχεται να λύσει κάποιος ανώνυμος μοναχός ο οποίος τελεί διπλό ρόλο. Του προσφέρει την διαβεβαίωση πως δεν υπάρχει άνθρωπος στον κόσμο που να έχει φτάσει την τελειότητα (κάτι το οποίο θα αντιληφθεί και ο ίδιος ο Ζωσιμάς αργότερα με την αμαρτωλή-αγία) καθώς και κατεύθυνση. Του λέει πως αν μεταφερθεί στο μοναστήρι κοντά στον Ιορδάνη θα ωφεληθεί.

4. Όταν λοιπόν έφτασε ο καιρός της αγίας Τεσσαρακοστής την Κυριακή της Ορθοδοξίας³³ όλοι ανεξαιρέτως οι μοναχοί κοινωνήσαν των θείων μυστηρίων κατά τη συνήθειά τους και αφού εξομολογήθηκαν στον ηγούμενο έφυγαν όλοι ανεξαιρέτως από το μοναστήρι. Αυτό λοιπόν το έκαναν μια συγκεκριμένη εποχή (κάθε χρόνο). Εξέρχονταν από το μοναστήρι την Κυριακή όπως ανέφερα της Ορθοδοξίας και πορεύονταν στις ερήμους υπηρετώντας ο καθένας μόνος του τον Κύριο. Καθένας λοιπόν από αυτούς τρεφόταν όπως μπορούσε και ήθελε. Άλλος έφερνε ψωμί μετρημένη ποσότητα, ανάλογα με την ανάγκη του σώματος, άλλος ξερά σύκα, άλλοι φοίνικες και άλλος όσπρια μουλιασμένα στο νερό, ενώ κάποιος άλλος τίποτε άλλο εκτός από το ίδιο του το σώμα και το κουρέλι το οποίο φορούσε. Εκείνος λοιπόν τρεφόταν κάθε φορά που υπήρχε ανάγκη από τη φύση με βότανα που φύονταν στην έρημο. Την Κυριακή των Βαΐων επέστρεφαν πάλι στο μοναστήρι. Τότε λοιπόν ο Ζωσιμάς κατά τον συνήθη κανόνα του μοναστηρίου πέρασε τον Ιορδάνη μεταφέροντας λίγη τροφή για τη φροντίδα του σώματός του και εκπλήρωνε τον κανόνα περιπλανώμενος στην έρημο. Επιθυμούσε όμως να μεταφερθεί στο εσωτερικό της ερήμου ελπίζοντας να βρεί κάποιον πατέρα να περνά τον χρόνο του σε αυτήν που να μπορέσει να τον βοηθήσει να πετύχει αυτό που επιθυμεί³⁴

³³ Με τον όρο Κυριακή της Ορθοδοξίας αναφέρεται από τους χρόνους της εικονομαχίας στη Βυζαντινή αυτοκρατορία η πρώτη Κυριακή της μεγάλης Τεσσαρακοστής η οποία καθιερώθηκε από τα μέσα του 9^{ου} αιώνα (843). Βλ., ODB III, σελ. 2122-2123, Triumph of Orthodoxy.

³⁴ Ο Ζωσιμάς αναζητά κάποιον άγιο πατέρα στην έρημο «τινά πατέρα» ώστε να του διδάξει τον ασκητισμό στην καλύτερη μορφή του. Αυτό που αναζητά ο μοναχός θα το βρει αλλά στο πρόσωπο μιας γυναίκας (αντιστροφή του γένους). Ο αναγνώστης βέβαια όσο προχωράει η διήγηση αντιλαμβάνεται πως πρόκειται για ειρωνεία, καθώς στην πραγματικότητα βρίσκει μια πνευματική μητέρα βλ. Burrus, V., *The Sex Lives of Saints: An Erotics of Ancient Hagiography* Philadelphia, Pa.: University of Pennsylvania Press, 2004 σελ 148. Στον Ζωσιμά εντοπίζεται η πλάνη και θα αποκαλυφθεί με έναν εκπληκτικό τρόπο βλ. Fritts. σελ.16 στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

5. Αφού διήγυσε λοιπόν δρόμο είκοσι ημερών όταν έφτασε η έκτη ώρα³⁵ στάθηκε λίγο και έκανε την προσευχή του στρεφόμενος στην ανατολή. Ατενίζοντας λοιπόν τον ουρανό βλέπει στα δεξιά του σημείου όπου έψελνε όρθιος σκιά που έμοιαζε ανθρωπίνου σώματος³⁶, φοβήθηκε όμως μήπως ήταν φάντασμα. Αφού έκανε λοιπόν το σημάδι του σταυρού βλέπει πράγματι κάποιον να βαδίζει προς το νότο. Αυτό που έβλεπε ήταν γυμνό, σκουρόχρωμο στο σώμα και είχε λευκά μαλλιά³⁷. Βλέποντας αυτό και έχοντας καταληφθεί από θεία ευχαρίστηση και χαρούμενος από το παράδοξο θέαμα άρχισε να τρέχει προς εκείνο το μέρος όπου κατευθυνόταν με ταχύτητα και το ον που έβλεπε, καθώς ήθελε να μάθει ποιος ήταν αυτός που έβλεπε.³⁸ Όταν όμως εκείνο το πράγμα είδε τον Ζωσιμά να έρχεται προς το μέρος του ξεκίνησε να τρέχει προς τα βάθη της ερήμου και ο Ζωσιμάς το καταδίωκε. Όταν όμως πλησίασε τόσο ώστε να ακούγεται φωνή ξεκίνησε να φωνάζει «για ποιόν λόγο αποφεύγεις τον γέρο και αμαρτωλό; Στάσου και μετέδωσε την ευχή και την ευλογία σου στον γέροντα». Αφού λοιπόν ο Ζωσιμάς είπε αυτά τα λόγια γεμάτος δάκρυα έφτασαν τρέχοντας σε κάποιον τόπο στον οποίο σαν να ήταν σχηματισμένος κάποιος ξερός χείμαρρος

³⁵ Δηλαδή, γύρω στο μεσημέρι.

³⁶ Όταν ο Ζωσιμάς συναντά την οσία η αφήγηση παγώνει και συνεχίζεται αργότερα με την εγκιβωτισμένη αφήγηση της αγίας που περιγράφει το παρελθόν της βλ. Basil, Part 1 στο <http://kevinbasil.com/2015/03/28/the-real-point-of-the-life-of-saint-mary-of-egypt-part-i/> (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

³⁷ Σε αυτό το χωρίο το καμένο από τον ήλιο δέρμα της οσίας μας θυμίζει εικόνα από την *Παλαιά Διαθήκη*, και πιο συγκεκριμένα από το *Άσμα Ασμάτων* «...Μη βλέψητέ με ότι εγώ είμι μεμελανωμένη, ότι παρέβλεψέ με ό ήλιος...» Cant. 1.6.

³⁸ Παρόλο που οι μοναστικοί κανόνες επιβάλλουν απομόνωση ο Ζωσιμάς καταδιώκει το πλάσμα γεμάτος ευχαρίστηση. Καθώς το πλάσμα αντιλαμβάνεται πως το ακολουθεί τρέχει στο βάθος της ερήμου. Η σκηνή αυτή θυμίζει τον βίο του αγίου Παύλου του Θηβαίου βλ. Burrus, *The Sex Lives...*, σελ. 149: Ο Μέγας Αντώνιος σαν άλλος Ζωσιμάς αναρωτιέται αν θα υπάρχει άλλος μοναχός στην έρημο. Την νύχτα λοιπόν τον επισκέπτεται άγγελος Κυρίου και του υποδεικνύει να κατευθυνθεί στα βάθη της ερήμου για να βρει τον άγιο Παύλο ο οποίος είναι πιο ενάρετος και θα ωφεληθεί από εκείνον. Την Τρίτη λοιπόν ημέρα της οδοιπορίας του βλέπει μία λέαινα να ανεβαίνει βιαστικά το βουνό παρά τη μεγάλη του ηλικία ακολουθεί το θηρίο που τον οδηγεί στο σπήλαιο στο οποίο έμενε ο άγιος.

6. Όταν λοιπόν έφτασαν στον προαναφερθέντα τόπο εκείνο το ον που έφευγε κατέβηκε και αμέσως ανέβηκε προς το άλλο μέρος. Ο Ζωσιμάς όντας κουρασμένος και μη μπορώντας να τρέχει άλλο στάθηκε στο απέναντι μέρος του χειμαρροειδούς τόπου και πρόσθεσε δάκρυα στα δάκρυα και θρήνους στους θρήνους. Τότε εκείνο το ον που έφευγε του λέει «αββά Ζωσιμά συγχώρεσέ με για χάρη του Θεού, γιατί δεν μπορώ να σε αφήσω να με δεις γιατί είμαι γυναίκα και έχω ακάλυπτη την ντροπή του σώματος. Αλλά αν βέβαια θέλεις να με δεις, ρίξε μου το κουρέλι με το οποίο είσαι καλυμμένος για να σκεπασθώ και τότε θα μιλήσουμε». Τότε σύγχυση του μυαλού κατέλαβε τον Ζωσιμά όταν άκουσε πως τον κάλεσε με το όνομά του³⁹ και παίρνοντας αυτό το παλιό κουρέλι το οποίο είχε το έριξε πάνω της στεκόμενος με την πλάτη γυρισμένη προς αυτήν και εκείνη αφού το πήρε κάλυψε κάποια μέρη του σώματός της. Έπειτα του λέει «τί σε έκανε να θέλεις, αββά Ζωσιμά, να δεις αμαρτωλή γυναίκα; Τί θέλεις να μάθεις από εμένα και μπήκες σε τέτοιο κόπο;».

³⁹ Ο Ζωσιμάς νιώθει τρόμο και έκπληξη, όχι που συνάντησε μια γυμνή γυναίκα καταμεσής της ερήμου αλλά επειδή μη γνωρίζοντάς τον αποκάλεσε με το όνομά του. Ο Ζωσιμάς μάλιστα αποφασίζει να ερμηνεύσει αυτή την ανεξήγητη γνώση ως θεϊκή χάρη και όχι ως δαιμονική πανουργία καθώς της δίνει τον μανδύα του να την σκεπάσει βλ. Burrus, *The Sex Lives...*, σελ. 149.

7. Εκείνος όμως βάζει μετάνοια ζητώντας μετάνοια. Κατά παρόμοιο τρόπο και εκείνη και έλεγε ο ένας του άλλου «ευλόγησον»⁴⁰. Μετά από πολύ ώρα λέει η γυναίκα «πάτερ Ζωσιμά εσύ πρέπει να με ευλογήσεις καθώς είσαι ιερέας». Αυτά τα λόγια προκάλεσαν μεγάλο φόβο και αγωνία στον Ζωσιμά. Λέει λοιπόν προς εκείνη «φαίνεσαι από τη μορφή σου μητέρα πως έχεις φθάσει στον Θεό. Το φανερώνει ακόμα περισσότερο το χάρισμά σου, το ότι με κάλεσες με το όνομά μου και είπες ιερέα κάποιον που δεν έχεις δει ξανά⁴¹, αλλά επειδή ακριβώς η χάρις δεν αναγνωρίζεται από τα αξιώματα αλλά από τους ψυχικούς τρόπους, εσύ η ίδια ευλόγησέ με για χάρη του Θεού». Έπειτα λέει η γυναίκα «ευλογητός ο Θεός ο οποίος μεριμνά για την σωτηρία των ανθρώπων». Αφού είπε ο Ζωσιμάς το «αμήν» σηκώθηκαν από τη γονυκλισία και λέει η γυναίκα προς τον γέροντα «για ποιόν λόγο έχεις έρθει σε εμένα την αμαρτωλή άνθρωπε; Για ποιόν λόγο θέλησες να δεις γυναίκα γυμνή από κάθε αρετή; Στο μεταξύ επειδή ο Θεός έτσι έπραξε πες μου, πώς οι χριστιανοί και οι βασιλείς διοικούν τα σχετικά με την εκκλησία;»

⁴⁰ Η σκηνή αυτή κατά την οποία οι δύο ήρωες (ο μοναχός και η οσία) ζητούν συγχώρεση ο ένας από τον άλλο θυμίζει κάτι από τον βίο του αγίου Παύλου του Θηβαίου. Σε αυτή τη σκηνή ο Μέγας Αντώνιος διαφωνούσε με τον άγιο Παύλο ολόκληρη μέρα για το ποιος θα φάει πρώτος από το ψωμί. βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ. 149-150.

⁴¹ Η οσία φαίνεται πως κατέχει το χάρισμα της πνευματικής καθοδήγησης καθώς διακρίνεται από διορατικότητα, φωνάζει τον Ζωσιμά με το όνομά του χωρίς να τον γνωρίζει και αναφέρει την ιδιότητά του. Οι θαυματουργικές ικανότητες της αγίας θα συνεχιστούν και θα κορυφωθούν με το τέλος του υπό μελέτη κειμένου.

8. Εκείνος απαντά «καλά χάρη στις ευχές σου, αλλά σε παρακαλώ προσευχήσου για τον κόσμο και για μένα». Και εκείνη απαντά «εσύ πρέπει αββά να προσευχηθείς για μένα και για όλους καθώς είσαι ιερέας. Όμως θα κάνω αυτό που θέλεις». Αφού είπε αυτά στρέφεται προς την ανατολή και κοιτάζοντας με τα μάτια στον ουρανό και απλώνοντας τα χέρια, προσευχήθηκε για τον πιστό λαό χωρίς όμως να ακουστεί η φωνή της. Ορκιζόταν μάλιστα ο Ζωσιμάς ότι όταν ξεκίνησε την προσευχή την είδε να υψώνεται έναν πήχη από τη γη⁴². Όταν μάλιστα είδε εκείνη να κρέμεται στον αέρα έπεσε κάτω και σκεφτόταν μήπως αυτό που βλέπει είναι φάντασμα. Στρεφόμενη όμως η γυναίκα τον σήκωσε και του είπε «για ποιόν λόγο σε ενοχλούν οι λογισμοί αββά; Να ξέρεις πως δεν είμαι πνεύμα αλλά αμαρτωλή γυναίκα» και σφραγίζεται με το σημάδι του σταυρού. Τρέμοντας ο γέροντας την έπιασε από τα πόδια και της είπε «σε παρακαλώ μα τον Θεό να μου αφηγηθείς τα σχετικά με εσένα»

⁴² Τα θαύματα της οσίας συνεχίζονται με αυτό της αιώρησης που αποτελεί και το πιο διάσημο παράδειγμα για την υπέρβαση της βαρύτητας. Το θαύμα αυτό θυμίζει κάποιο απόσπασμα από τον βίο του αγίου Ευστρατίου Αγαύρων ο οποίος αιωρείται και με εντατική προσευχή εξαφάνισε τη φωτιά από το μετόχι του αγίου Κοσμά βλ. Ζαραβέλα, Ε.-Λ. *Ο Βίος του αγίου Ευστρατίου Αγαύρων (BHG 645) Εισαγωγή, Κριτική Εκδοση, Μετάφραση, Σχολιασμός* Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα Φιλολογίας 2018 σελ. 204. Βλ. και Pratsch, *Toros*, σελ. 282 και 284.

9. Εκείνη είπε «ντρέπομαι αββά μου, συγχώρησέ με για χάρη του Θεού. Επειδή πράγματι βλέπεις το σώμα μου γυμνό θα σου αποκαλύψω λοιπόν και τα ντροπιαστικά μου έργα». Έπειτα λέει «εμένα αδελφέ πατρίδα μου ήταν η Αίγυπτος. Όταν οι γονείς μου ήταν ακόμη στη ζωή και εγώ διένυα το δωδέκατο έτος της ηλικίας μου, απορρίπτοντας την στοργή τους πήγα στην Αλεξάνδρεια⁴³, όπου αρχικά διέφθαιρα την παρθενία μου και ντρέπομαι να διανοηθώ πόσο ακρατής και ακόρεστη ήμουν σχετικά με το πάθος της ερωτικής επιθυμίας,⁴⁴ αυτό τουλάχιστον τώρα έχει μετριασθεί. Εκείνο όμως θα σου πω με συντομία για να γνωρίσεις το πάθος και τη φιληδονία μου. Πέρασα δεκαεπτά χρόνια, συγχώρησέ με, όντας δημόσια πρόκληση για τα πάθη σε αυτού του είδους την ασωτία. Όχι μα την αλήθεια για χρήματα γιατί πολλές φορές ακόμα και αν κάποιος ήθελε να μου δώσουν δεν το έπαιρνα: και αυτό το σκέφτηκα ούτως ώστε να κάνω περισσότερους να προσέλθουν προσφέροντάς μου ως δώρο αυτό που σε εμένα ήταν η βαθιά μου επιθυμία. Μη θεωρήσεις πως ούσα εύπορη δεν δεχόμουν τα χρήματα. Ζητιάνευα μάλιστα για να ζήσω ή και πολλές φορές έγενεθα φτηνοκούρελα. Είχα πάντοτε επιθυμία να κυλιέμαι με κάθε τρόπο στην λάσπη (της ακολασίας)⁴⁵.

⁴³ Η οσία φεύγει από το σπίτι της σε ηλικία δώδεκα χρονών. Στην ίδια ηλικία ο Ιησούς έμεινε στην Ιερουσαλήμ, ενώ οι γονείς του γύριζαν στην Ναζαρέτ *Κατά Λουκά Ευαγγέλιο* 2.41-43 «...καί ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱερουσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ...». Η διαφορά ωστόσο είναι εμφανής ο Ιησούς μένει στον ναό της Ιερουσαλήμ και μιλά με τους διδασκάλους ερχόμενος πιο κοντά στον Θεό. Η Μαρία από την άλλη σε αυτή την ηλικία δελεάζεται από την ζωή της πόλης και εγκαταλείπει τους γονείς της για να ζήσει μία άσωτη ζωή (αντιστροφή του γένους κάτι που συμβαίνει συχνά στον υπό εξέταση βίο).

⁴⁴ Άλλοι βίοι γυναικών που θα μπορούσαν να συσχετιστούν με τον υπό μελέτη βίο είναι ο βίος της Συριακής Μαρίας (μέρος ενός ευρύτερου βίου, του αγίου Αβράμιου) και της οσίας Πελαγίας βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ. 129. Η Συριακή Μαρία ήταν ανιψιά και μαθητευόμενη του αγίου Αβράμιου που κάποτε παρασύρθηκε στην αμαρτία. Πειρασμένη από τον διάβολο πως δεν μπορεί να συγχωρηθεί από τον Θεό καταφεύγει σε ένα ξενοδοχείο στο οποίο έρχεται, την βρίσκει ο θεός της και την φέρνει πίσω στον δρόμο της μετάνοιας. Η οσία Πελαγία της Αντιόχειας από την άλλη είναι μία ηθοποιός και πόρνη η οποία μετά από ένα κήρυγμα του επισκόπου Νόννου μεταστρέφεται η ζωή της, μετανοεί και γίνεται μοναχή. Οι βίοι των τριών αυτών γυναικών μπορούν να συσχετισθούν ως προς το φύλο, την ασωτία και την μετάνοια. Δεν γίνεται να ενταχθούν και οι τρεις στην ίδια ομάδα “Lives of Harlots”, όπως λανθασμένα αναφέρεται βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ.128, καθώς η οσία Μαρία η Αιγυπτία δεν είναι πόρνη, απλά μια γυναίκα που δεν μπορούσε να μετριάσει τον πόθο της. Αυτή η άποψη (περί πορνείας) παρουσιάζεται βέβαια και σε άλλα έργα (βλ. Kouli, M. “Life of St. Mary of Egypt.”..., σελ. 65-93.) Οι βίοι βέβαια τέτοιων σεξουαλικά ενεργών θα λέγαμε γυναικών συνεργούν στο να παρουσιάσουν την ελαφριά γυναίκα ως παραδειγματική φιγούρα μεταστροφής, η οποία παρέχει ελπίδα όχι μόνο σε μια μικρή ομάδα ανθρώπων αλλά σε όλους βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ. 129. Η μεταστροφή αυτών των γυναικών θα μπορούσε να διδάξει στους χριστιανούς πως η λύτρωση είναι πιθανή ακόμα και για τους χειρότερους αμαρτωλούς. Επίσης με αυτόν τον τρόπο εξανθρωπίζεται η αγωνιστική πνευματικότητα της ερήμου βλ. Coon, L. L. *Sacred Fiction...*, σελ. 94 και 74.

⁴⁵ Όπως αναφέρει η ίδια η οσία δώδεκα ετών δελεάστηκε από τη ζωή στη μεγάλη πόλη και εγκατέλειψε τους γονείς της. Είναι στην Αλεξάνδρεια που όχι απλώς έχασε αλλά κατέστρεψε με την θέλησή της την παρθενία της όπως αναφέρει και η ίδια «Δεκαεπτά ένιαντους διετέλεσα συγχώρησον δημόσιον τῷ λαῷ προκειμένη τῆς ἀσωτείας ὑπέκαυμα». Η γυναίκα αυτή κάνει κάτι μοναδικό που την διαφοροποιεί από τις προαναφερθείσες γυναίκες. Μετατρέπει την λαγνεία της ως ένα δώρο, καθότι δεν χρηματίζεται «...οὐ δόσεως τινὸς μά τὴν ἀλήθειαν ἔνεκεν οὐδὲ γὰρ τινῶν διδόναι θελόντων πολλάκις ἐλάμβανον...» όχι βέβαια επειδή δεν είχε ανάγκη τα χρήματα. Αντιθέτως ζούσε από την επαιτεία και ντυνόταν με παλιοκούρελα. Η αλήθεια είναι πως επικρατούσε το άσβεστο πάθος της. Το πάθος της θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι αγνό, όχι ένα μέσο προς επίτευξη ενός σκοπού αλλά ο σκοπός ο ίδιος. Αυτό που επιθυμεί είναι να βρίσκεται σε αυτή την κατάσταση χωρίς όρια ξεπερνώντας κάθε εμπόδιο. Αυτή η

10. Ενώ λοιπόν ζούσα αυτή τη ζωή βλέπω πλήθος ανδρών Λιβύων και Αιγυπτίων να τρέχουν προς τη θάλασσα. Ρώτησα μάλιστα κάποιον προς τα πού πορεύονται και εκείνος μου είπε προς τα Ιεροσόλυμα για να προσκυνήσουν τον σταυρό στην ύψωσή του, κάτι που επρόκειτο να γίνει μέσα σε λίγες μέρες⁴⁶. Είπα λοιπόν «με θέλουν για συνοδοιπόρο τους; » εκείνος είπε «εάν έχεις τα ναύλα κανείς δεν θα σε εμποδίσει». Εγώ από την άλλη απάντησα «έχω σώμα και αυτό θα δώσω αντί ναύλου». Εκείνος λοιπόν ο νεαρός αφού άκουσε αυτά που είπα έφυγε γελώντας. Εγώ από την άλλη αφού έριξα την ρόκα⁴⁷ που κρατούσα τρέχω προς τη θάλασσα και βλέπω γύρω στους δέκα νέους να κάθονται στον γιαλό. Με αναίδεια λοιπόν όπως είχα συνήθεια αφού βρέθηκα ανάμεσά τους «πάρτε» είπα «και εμένα για όπου αναχωρείτε» και εκείνοι με οδήγησαν στο πλοίο το οποίο ακριβώς είχαν. Από εκεί λοιπόν ξεκινήσαμε το ταξίδι. Ποιος άραγε θα μπορούσε να διηγηθεί τις τόσες αισχρές πράξεις που έκανα μαζί τους στο πλοίο. Απορώ μάλιστα πως δεν μας καταβύθισε ο Θεός στη θάλασσα⁴⁸.

ολοκληρωτική άφεση του εαυτού της μέσα στην αποπλάνηση αρνείται τις οικονομίες της ανταλλαγής και της παραγωγής βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ. 150.

⁴⁶ Πρόκειται για την γιορτή της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου).

⁴⁷ Εργαλείο υφαντικής, το οποίο προφανώς χρησιμοποιούσε η Μαρία για να γνέθει τα φτηνοκούρελα που αναφέρθηκαν παραπάνω. Η λέξη έχει Ομηρική προέλευση (βλ. *LSJ*, s.v. ἤλακάτη).

⁴⁸ Έμμεση αναφορά στην Παλαιοβιβλική ιστορία του Ιωνά στο Jonas 2.1 και επίσης στο http://www.imks.gr/images/pdf/Iera_Keimena/agia_grafi.pdf (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

11. Φτάσαμε λοιπόν στα Ιεροσόλυμα και με αυτούς και με άλλους έκανα αμέτρητες ακολουσίες⁴⁹. Όταν λοιπόν έφτασε η γιορτή της υψώσεως τους βλέπω όλους να τρέχουν προς την εκκλησία για τον όρθρο. Πήγα και εγώ μαζί τους και όταν ήρθε η ώρα της θείας υψώσεως έσπρωχνα και σπρωχνόμουν καθώς βιαζόμουν να μπω στο ναό και μόλις προσέγγιζα την πόρτα έπειτα κάποια θεϊκή δύναμη με τραβούσε, την άθλια πίσω⁵⁰. Αυτό αφού το έκανα και το έπαθα τρείς και παραπάνω φορές και αφού τελικά εξουθενώθηκα έφυγα και στάθηκα σε μία γωνία της αυλής του ναού και κατάλαβα ότι λόγω των πολλών αμαρτιών μου δεν συγχωρούμαι, ώστε να μπω στο ναό· και αφού έκλαψα βλέπω την εικόνα της Δέσποινας Θεοτόκου να στέκεται επάνω από το σημείο όπου στεκόμουν κατά την ανατολή και λέω προς εκείνη με κλάματα.

⁴⁹ Το ταξίδι της οσίας είναι ένα διαστρεβλωμένο προσκύνημα. Οι λάγνες πράξεις της αντιστρέφουν την Θεία αποστολή βλ. Fritts, σελ.18 στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019). Συνάμα το κίνητρο για το προσκύνημά της ήταν κάτι απλό για εκείνη: Με αυτόν τον τρόπο θα είχε περισσότερους εραστής για να ικανοποιήσει το πάθος της βλ. Burrus, *The Sex Lives...*, σελ. 151.

⁵⁰ Ο αποκλεισμός αυτός της οσίας από την εκκλησία δεν γίνεται για να διαχωρίσει τους ιερούς από τους ανίερους, τους καθαρούς από τους ακάθαρτους, αλλά λειτουργεί ως θεραπεία για την οσία, της φανερώνει με αυτόν τον τρόπο την κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει και της δείχνει πως ο μόνος δρόμος είναι η μεταστροφή μέσω της μετάνοιας.

12. «Παρθένα Δέσποινα εσύ που γέννησες τον ενσαρκωμένο Θεό λόγο ξέρω και γνωρίζω πως δεν είναι ευπρεπές, ούτε λογικό εγώ η τόσο ρυπαρή και πανάσωτη να βλέπω την εικόνα σου εσένα της αειπαρθένου, εσένα της αγνής, εσένα που έχεις την ψυχή και το σώμα σου καθαρά και αμόλυντα. Είναι δίκαιο λοιπόν να γίνομαι εγώ η άσωτη αντικείμενο μίσους και αποστροφής από την καθαρότητά σου. Όμως όπως άκουσα επειδή γι' αυτόν τον λόγο έγινε ο Θεός τον οποίο γέννησες άνθρωπος, για να προσκαλέσει τους αμαρτωλούς σε μετάνοια⁵¹. Βοήθησε εμένα την μόνη και αβοήθητη. Όρισε να επιτραπεί και σε εμένα η είσοδος στην εκκλησία. Μη μου στέρησεις να δω το ξύλο στο οποίο κατά σάρκα καρφώθηκε ο Θεός τον οποίο γέννησες. Το ίδιο του το αίμα έδωσε για μένα ως αντίλυτρο. Επέτρεψε και για μένα Δέσποινα να ανοιχθεί η πόρτα για την θεία προσκύνηση του σταυρού και θα θέσω εσένα αξιόπιστο εγγυητή σε αυτόν που γεννήθηκε από εσένα για το ότι δεν θα εξευτελίσω από εδώ και στο εξής αυτό εδώ το κορμί με κάποια αισχρή ερωτική συνεύρεση. Αλλά αφού δω το ξύλο του σταυρού του υιού σου, αμέσως θα απαρνηθώ τον κόσμο και όσα ανήκουν στον κόσμο, θα απαρνηθώ κάθε (ευχαρίστηση) κάθε ευχαρίστηση θα αποχωριστώ και κατευθείαν θα πορευθώ όπου θελήσεις.»

⁵¹ Η οσία Μαρία χρησιμοποιεί τα ίδια λόγια που αναφέρει και ο συγγραφέας στον πρόλογό του, το *Κατά Λουκά Ευαγγέλιο* επιτυγχάνοντας με αυτόν τον τρόπο νοηματική αλληλουχία στο έργο.

13. Αφού λοιπόν είπα αυτά και πήρα διαβεβαίωση και έχοντας εμπιστοσύνη στη Θεοτόκο έφυγα από εκείνον τον τόπο, όπου στεκόμουν και έκανα την παράκληση και έρχομαι πάλι και αναμείχθηκα με εκείνους που έμπαιναν στην εκκλησία και δεν βρέθηκε κανένας να με εμποδίσει. Με κατέλαβε λοιπόν τρόμος, έκσταση και κλονίστηκα απ' άκρη σ' άκρη και έτρεμα και τελικά μπήκα στον ναό χωρίς κόπο και είδα τον ζωοποιό σταυρό να στέκεται και αφού τον προσκύνησα έτρεχα με ευχαρίστηση και φθάνω σε εκείνον τον τόπο όπου υπήρχε η εικόνα της Θεοτόκου, και είπα τα εξής· «Εσύ, ω φιλάγαθη Δέσποινα, έδειξες την φιλανθρωπία σου σε εμένα. Γνώρισα την δόξα του υιού σου και κατανόησα την ευσπλαχνία του. Είναι λοιπόν καιρός Δέσποινα να εκπληρωθούν αυτά που σου υποσχέθηκα. Οδήγησέ με λοιπόν όπου επιθυμείς» και αφού είπα έτσι άκουσα μια φωνή να λέει· «Εάν περάσεις τον Ιορδάνη θα βρεις καλή ανάπαυση». Εγώ ακούγοντας αυτή τη φωνή είπα στην Θεοτόκο «Μην με εγκαταλείπεις» και αφού φώναξα αυτά τα λόγια εξέρχομαι από την αυλή του ναού και βιάδιζα ζωηρά.

14. Καθώς έβγαινα λοιπόν με βλέπει κάποιος και μου δίνει τρεις φόλλεις⁵² «δέξου αυτά μητέρα μου» λέγοντας. Εγώ αφού πήρα αυτά που μου δόθηκαν αγόρασα τρεις άρτους από αυτά και αυτούς τους πήρα ως εφόδιο ευλογίας. Ρώτησα μάλιστα τον αρτοπώλη από πού να πάω για τον Ιορδάνη και αφού έμαθα βγήκα τρέχοντας και μετά την δύση του ηλίου έφτασα στον ναό του Προδρόμου και αφού προσκύνησα κατέβηκα αμέσως στον Ιορδάνη. Αφού πλύθηκα με εκείνο το νερό⁵³ και αφού μετέλαβα των θεϊκών μυστηρίων, έφαγα τον μισό από τον ένα άρτο και αφού ήπια από το νερό κοιμήθηκα εκείνη τη νύχτα σε αυτό το σημείο. Την επομένη βρήκα ένα μικρό πλοίο, έφτασα στο αντίπερα όχθη και ζήτησα πάλι από την οδηγό να με οδηγήσει όπου εκείνη θέλει. Έφτασα λοιπόν σε εκείνη την έρημο και από τότε μέχρι και σήμερα απομακρύνομαι σαν φυγός⁵⁴.

⁵² Ο follis ήταν νομισματική διαίρεση. Ο Αναστάσιος (491-518) τελειοποίησε το νομισματικό σύστημα του Μεγάλου Κωνσταντίνου με την σταθεροποίηση του χάλκινου follis που η τιμή του παρουσίαζε μεγάλες διακυμάνσεις, καθορίζοντάς την σε σταθερή σχέση με την αξία του χρυσού νομίσματος βλ. Ostrogorsky, G., *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους τόμος Α΄*. Αθήνα 2015, σελ. 127. και ODB II, σελ. 794-795, Follis,

⁵³ Το βάπτισμα της οσίας θυμίζει τόσο το βάπτισμα του Χριστού όσο και το βάπτισμα της οσίας Θεόκλας βλ. Fritts, Kevin. σελ. 18. στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019)

⁵⁴ Η Μαρία η Αιγύπτια αντίθετα από την ανιψιά του Αβράμιου ή την ηθοποιό του Νόννου δεν υφίσταται τον εγκλεισμό. Επιλέγει να καταφύγει στον ερημητισμό. Είναι τόσο απέραντη και ασυμβίβαστη στα πάθη της όπως και η έρημος βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ.147. Θα μπορούσαμε να πούμε πως η μετάνοιά της θα πρέπει να έχει αντίστοιχη δυναμική με τον πρότερο βίο της. Η οσία σε αυτό το σημείο θυμίζει την αγία Αλεξάνδρα η οποία εγκατέλειψε την πόλη και φυλάκισε τον εαυτό της σε έναν τάφο και για δέκα χρόνια δεν συνάντησε άνθρωπο βλ. Coon, Lynda L. *Sacred Fiction...*, σελ.74.

15. Ο Ζωσιμάς από την άλλη της λέει «Πόσα χρόνια έχουν περάσει αφότου μπήκες στην έρημο;» και εκείνη λέει «σαράντα επτά⁵⁵». Εκείνος λέει «Τί είχες για τροφή;» και εκείνη απαντά «Από τη στιγμή που έφτασα εδώ είχα δυόμισι άρτους και αφού πέτρωσαν φαγώθηκαν από εμένα μέσα σε δεκαεπτά χρόνια» της λέει ο Ζωσιμάς «και έτσι αγόγγυστα πέρασες τόσα χρόνια;⁵⁶» λέει η γυναίκα «Πίστεψέ με αββά, δεκαεπτά χρόνια πάλευα κάθε μέρα ενοχλούμενη από τους λογισμούς». Γιατί όταν πήγαινα να δοκιμάσω τροφή αμέσως έμπαιναν στο μυαλό μου τα ψάρια και τα κρέατα που είχε η Αλεξάνδρεια και η Αίγυπτος, επιθυμούσα μάλιστα να πιώ κρασί⁵⁷. Εδώ όμως χωρίς να έχω να πιώ ούτε νερό καιγόμουν τρομερά και δεν άντεχα την στέρηση. Μου ερχόταν ακόμη παράλογη επιθυμία των πορνικών τραγουδιών, η οποία συνεχώς με τάραζε φρικτά. Αμέσως όμως αφού δάκρυζα και χτυπούσα το χέρι στο στήθος μου πήγαινε το μυαλό μου στην εικόνα της υπεραγίας Θεοτόκου και σκεφτόμουν τη συμφωνία και την παρακαλούσα να διώξει τις σκέψεις. Και έβλεπα φως από παντού να αστράφτει γύρω μου και αποκτούσα γαλήνη⁵⁸. Πολλές φορές ενοχλούμενη από τους λογισμούς παρακαλούσα εκείνη νυχθημερόν πεσμένη στο έδαφος έως ότου με φωτίσει με εκείνο το φως και διώξει τις σκέψεις. Και κατ' αυτόν τον τρόπο πέρασα το διάστημα των δεκαεπτά ετών. Από εκείνη λοιπόν τη μέρα μέχρι και σήμερα η Θεοτόκος στάθηκε βοηθός μου οδηγώντας με σε όλα.

⁵⁵ Η γυναίκα αναφέρει πως έχει παραμείνει στην έρημο μέχρι το σημείο που τη συναντά ο Ζωσιμάς, διάστημα σαράντα επτά χρόνων. Ο αριθμός λοιπόν αυτός των σαράντα επτά χρόνων προφανώς προκύπτει από τον αριθμό των δεκαεπτά χρόνων που σημαδεύει το διάστημα της άσπτης ζωής της. Ο χρόνος λοιπόν στη έρημο διπλασιάζεται, επαναλαμβάνει και επανεμφανίζει τον χρόνο στην πόλη των ανδρών. Τα επόμενα τριάντα χρόνια στην έρημο αποκρύπτονται από φαινομενικά ανεπίπλητη γαλήνη βλ. Burrus, *The Sex Lives...*, σελ. 152. Κατ' αυτόν τον τρόπο επέρχεται ισορροπία (δεκαεπτά χρόνια άσπτη ζωή με δεκαεπτά χρόνια μετάνοιας).

⁵⁶ Ο αγιογράφος χρησιμοποιεί την ρητορική της αντιστροφής από το Ευαγγέλιο ώστε να δώσει έμφαση στη θαυματουργή δράση της οσίας. Χρησιμοποιεί το μοτίβο του Ευαγγελίου, μέσω δηλαδή των πνευματικά δύσπιστων αποδεικνύεται η θαυματουργική ικανότητα του Χριστού. Στον βίο της οσίας δεν είναι εκείνη που λειτουργεί ως άπιστος Θωμάς αλλά ένας ιερέας, ο Ζωσιμάς. Στο *Κατά Ματθαίου Ευαγγέλιο* 6.31-34 άπιστοι άνδρες ρωτούν τον Χριστό «...τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα;...». Ο Ζωσιμάς αντιστοίχως ρωτά την οσία «Τί έτρωγες, ἢ και έτσι αγόγγυστα πέρασες τόσα χρόνια και ακόμη, δεν είχες ανάγκη από εκείνο το σημείο τροφή ἢ ένδυμα;». βλ. Fritts, Kevin. σελ. 19. στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

⁵⁷ Όταν η οσία θυμάται τα κρέατα και τα κρασιά της Αιγύπτου θυμίζει απόσπασμα από τον *Μέγα Κανόνα* «...Τὰ ὕεια κρέα καὶ τοὺς λέβητας καὶ τὴν Αἰγύπτιον τροφήν τῆς ἐπουρανίου προέκρινας νυχὴ μου...» στο <http://www.saint.gr/1387/texts.aspx>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019).

⁵⁸ Όταν η μάχη με τα πάθη της έχει ολοκληρωθεί η οσία βλέπει φως να αστράφτει γύρω της, μια αναφορά που θα μπορούσαμε να πούμε πως τη συνδέει με τον βίο του αγίου Αντωνίου. Σε αυτόν τον βίο ο άγιος έρχεται αντιμέτωπος με τους δαίμονες και τότε μια ακτίνα με θεϊκό φως κατεβαίνει από τον ουρανό στον τάφο που έχει απομονωθεί και ο Θεός του αποκαλύπτεται. (βλ. Athanasius Alex., *Vita Antonii*, PG 26, 860).

16. Της λέει ο Ζωσιμάς «Και δεν είχες ανάγκη από τότε και μετά από τροφή ή ένδυμα;» και εκείνη απαντά «τους άρτους εκείνους, όπως ακριβώς είπα, τους κατανάλωσα μέσα σε δεκαεπτά έτη. Μετά από αυτά τρεφόμουν με βότανα που έβρισκα στην έρημο. Το ένδυμα μάλιστα που είχα διαλύθηκε μέσα σε λίγο καιρό. Μάλιστα υπέμεινα πολλές κακουχίες από το κρύο και πάλι από τον καύσωνα, ώστε πολλές φορές έπεφτα στο έδαφος μένοντας σχεδόν χωρίς αναπνοή και ακίνητη. Αφού πάλεψα λοιπόν πολλές συμφορές και ποικίλους πειρασμούς από εκείνη τη μέρα μέχρι και σήμερα η δύναμη του Θεού διατήρησε την αμαρτωλή ψυχή και το σώμα μου⁵⁹» και δεν χρειάζομαι ούτε άρτο ούτε διψώ γιατί λέει «δεν θα ζήσει από τον άρτο ο άνθρωπος»⁶⁰. Ακούγοντας ο Ζωσιμάς ότι ανέφερε Γραφικό χωρίο της λέει «γνωρίζεις γράμματα;» «δεν έμαθα ποτέ ούτε άκουσα κάποιον να ψάλλει⁶¹». Αφού είπε αυτά η γυναίκα ο γέροντας πήγε να της βάλει μετάνοια εκείνη όμως δεν τον άφησε. Δόξασε λοιπόν ο Ζωσιμάς τον Θεό για όσα άκουσε.

⁵⁹ Η οσία αποτελεί παράδειγμα αντιμετώπισης των λογισμών για τον Ζωσιμά. Όταν μάλιστα την ταλαιπωρούσαν οι λογισμοί της γαστριμαργίας και της επιθυμίας της σαρκός εκείνη χτυπά το χέρι στο στήθος της και ζητά βοήθεια από την Θεοτόκο. Ακόμη και αφού πέρασε αρκετές δοκιμασίες (κρύο και καύσωνα) συνεχίζει να χαρακτηρίζεται μέχρι στο σημείο που την συνάντησε ο Ζωσιμάς αμαρτωλή «...τήν άμαρτωλόν μου ψυχήν και τò σώμα...». Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν επιτυγχάνεται η ταπείνωση του Ζωσιμά.

⁶⁰ Ο συγγραφέας δανείζεται την Βιβλική έκφραση «...ούκ έπ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος...». Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως για ακόμη μία φορά η οσία φανερώνει τη θαυματουργική της φύση, καθώς χωρίς να ξέρει γράμματα αναφέρει ένα χωρίο από τη Γραφή.

⁶¹ Σειρά στα θαύματα της αγίας έχει η χρήση χωρίων από τη Γραφή χωρίς να ξέρει γράμματα, κάτι που ωθεί τον Ζωσιμά να δοξάζει τον Θεό για όσα άκουσε.

17. Η αγία από την άλλη του λέει «σε ορκίζω στον Θεό του ουρανού και της γης να μην πεις σε κανέναν τα σχετικά με εμένα μέχρι τον θάνατό μου. Επίστρεψε λοιπόν στο μοναστήρι και το ερχόμενο έτος κατά τη συνήθειά σας να βγαίνετε τη μεγάλη Τεσσαρακοστή στις ερήμους μην βγεις αλλά να μείνεις εκεί και την μεγάλη Πέμπτη πάρε για μένα το σώμα και το αίμα του Χριστού και μείνε εκεί στο ένα μέρος του Ιορδάνη ώστε να έρθω να μεταλάβω και πες τα εξής στον αββά Ιωάννη, τον ηγούμενο της μονής «Πρόσεχε αδελφέ τον εαυτό σου και το ποιμνίο σου διότι κάποια πράγματα συμβαίνουν εκεί που χρειάζονται διόρθωση». Αφού είπε αυτά και αφού πρόσθεσε στον γέροντα «Προσευχήσου για μένα» πάλι κατευθύνθηκε προς το βάθος της ερήμου. Ο Ζωσιμάς από την άλλη αφού γονάτισε και προσκύνησε το σημείο του εδάφους, όπου ήταν αποτυπωμένα τα ίχνη της αγίας γύρισε πίσω με αγαλλίαση και έφτασε στο μοναστήρι την Κυριακή των Βαΐων και εκείνον τον χρόνο έμεινε άπραγος δίχως να πει τίποτε από αυτά που είδε. Όταν πάλι έφτασε η αγία νηστεία και ήρθε η πρώτη Κυριακή της Ορθοδοξίας, οι μοναχοί έκαναν αυτό που συνήθιζαν.

18. Εκείνος όμως εμποδίστηκε από πυρετό και αναγκάστηκε να μείνει στο μοναστήρι. Ενώ θεραπευόταν από την νόσο έμενε στο μοναστήρι και τη μεγάλη Πέμπτη παίρνοντας ο Ζωσιμάς σε ένα αγγείο το σώμα και το αίμα του σωτήρος Χριστού, έβαλε και σε ένα καλάθι ξερά σύκα και φοίνικες και λίγη φακή βρεγμένη σε νερό και φεύγει μετά τη δύση του ήλιου και κάθεται προς την όχθη του Ιορδάνη περιμένοντας την οσία. Έλεγε μάλιστα στον εαυτό του ο γέροντας «Εάν έρθει η αγία πώς θα περάσει το νερό, γιατί εδώ δεν υπάρχει πλοίο». Και να έφτασε η αγία γυναίκα και στάθηκε στην απέναντι όχθη του ποταμού. Όταν την είδε ο Ζωσιμάς σηκώθηκε χαρούμενος και ευτυχισμένος. Αμέσως λοιπόν ο Ζωσιμάς σκεφτόταν με ποιόν τρόπο η αγία θα διαπεράσει τον ποταμό και την βλέπει να σχεδιάζει το σημάδι του σταυρού στον Ιορδάνη, γιατί και η νύχτα είχε πανσέληνο. Τότε εκείνη περπάτησε πάνω στα νερά και αφού τα διαπέρασε ήρθε προς το μέρος του με στεγνά πόδια⁶². Απώρησε με αυτό ο Ζωσιμάς και θέλησε να κάνει μετάνοια προς αυτήν και στεκόμενη η αγία πάνω στα νερά του λέει «τί κάνεις άνθρωπε; Ιερέας είσαι και κρατάς τα θεία μυστήρια». Αφού πάτησε λοιπόν στο νερό του λέει «εὐλόγησον πάτερ». Ενώ εκείνος λέει «Πραγματικά είναι αληθινός ο Θεός λέγοντας πως μπορούμε να ομοιωθούμε μαζί του⁶³ στο βαθμό που μπορούμε να καθαρίσουμε τους εαυτούς μας. Δόξα σοι ο Θεός που με αξίωσε να δω εκείνη που επιθυμούσα».

⁶² Το συγκεκριμένο χωρίο παραπέμπει στο έργο του Ιωάννη Δαμασκηνού *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως (Expositio fidei)*, Kotter, B. (edr.) *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. 2, Berlin, De Gruyter, 1973, σελ. 34. «...ἡ πῶς ἀβρόχοις ποσὶ τοῖς ὕδασι ἐπεπόρευτο...». Η οσία Μαρία στο υπό εξέταση χωρίο θυμίζει τον Χριστό που περπατά στα νερά της λίμνης για να σώσει τους μαθητές του από την κακοκαιρία. Η θαυματουργική πορεία της αγίας μέσα στο έργο συνεχίζεται.

⁶³ Το απόσπασμα αυτό θα λέγαμε πως αντλεί από το έργο *Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ὁμολογίας πρὸς Ἀρμόνιον (De professione Christiana ad Harmonium)*, Jaeger, W. (edr.) *Gregorii Nysseni opera*, vol. 8.1, Leiden, Brill, 1963, σελ. 138.14. «...καὶ τὸν ἐκ γῆς ἄνθρωπον τῷ οὐρανίῳ ὁμοιοῦσθαι Θεῷ...»

19. Έπειτα η γυναίκα λέει το άγιο σύμβολο της Πίστεως μαζί με τον όσιο και το «Πάτερ ήμῶν» και φιλά τον γέροντα στο στόμα και κοινωνεί των θείων μυστηρίων και αφού σήκωσε τα χέρια στον ουρανό είπε «Πάτερ ήμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς νῦν ἀπολύεις τὴν δούλην σου ἐν εἰρήνῃ ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου⁶⁴». Τότε λέει στον γέροντα «Συγχώρεσέ με αββά και κάνε μου και αυτή τη χάρη. Το ερχόμενο έτος έλα στον τόπο όπου με πρωτοσυνάντησες και πρόκειται να με δεις, όπως ορίσει ο Κύριος⁶⁵» και εκείνος της λέει «φάε σε παρακαλώ λίγη τροφή» και εκείνη αφού έπιασε με τις άκρες των δακτύλων της την φακή και πήρε τρεις κόκκους τους έβαλε στο στόμα της λέγοντας «Αρκεί η χάρη του αγίου Πνεύματος ώστε να κρατά την ψυχή αμείωτη» και λέει στον γέροντα «Προσευχήσου για μένα πάτερ». Εκείνος την έπιασε αγγίζοντας τα πόδια της και την έπεισε να προσευχηθεί για όλους τους χριστιανούς. Έπειτα περνώντας πάλι τον Ιορδάνη ανέβηκε πάνω στο νερό και περπατώντας τον διαπέρασε. Ο γέροντας από την άλλη επέστρεφε κατηγορώντας τον εαυτό του γιατί δεν ζήτησε να μάθει το όνομα της αγίας, ήλπιζε όμως να το μάθει το ερχόμενο έτος

⁶⁴ Αυτό το απόσπασμα αντλεί από το *Κατά Λουκά Ευαγγέλιο* 2.29 «...Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ...»

⁶⁵ Η αγία σε αυτό το απόσπασμα στέλνει τον Ζωσιμά στο μοναστήρι, κάτι που θυμίζει σκηνή από τον όσιο Παύλο. Ο άγιος λοιπόν παρακάλεσε τον Μέγα Αντώνιο να του φέρει τον μανδύα που του έδωσε ο Επίσκοπος Μέγας Αθανάσιος βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ. 153.

20. Όταν πέρασε εκείνο το έτος (ο Ζωσιμάς) ήρθε πάλι στην έρημο και αφού τα έκανε όλα με τον συνήθη τρόπο και αφού πορεύθηκε στην έρημο και έφθασε στον τόπο όπου είδε προηγουμένως την αγία κοίταξε δεξιά και αριστερά για να την δει. Στέκοντας λοιπόν στον χειμαρροειδή τόπο είδε κατά την ανατολή την οσία να κείται νεκρή και να έχει τα χέρια της σταυρωμένα με σεμνότητα και αφού έτρεξε κοντά της έπλυνε τα πόδια της με τα δάκρυά του⁶⁶. Έπειτα αφού είπε τους κατάλληλους ψαλμούς καθώς δεν είχε κάποιο όργανο και ενώ σκεφτόταν είδε κοντά στο κεφάλι της χαραγμένες λέξεις στη γη που έλεγαν έτσι «Αββά Ζωσιμά θάψε σε αυτόν τον τόπο το λείψανο της ταπεινής Μαρίας. Παράδωσε το χώμα στο χώμα. Προσευχήσου για μένα για χάρη του Κυρίου που πέθανα την πρώτη Απριλίου, την ίδια νύχτα του πάθους του σωτήρος Χριστού μετά την μετάληψη του θείου και μυστικού δείπνου⁶⁷».

⁶⁶ Ο Ζωσιμάς ταξιδεύει ακόμα μία φορά προς την έρημο ώστε να προσφέρει την Θεία Κοινωνία στην αγία και την βρίσκει νεκρή. Κατ' αντιδιαστολή με τον βίο του οσίου Παύλου ο Ζωσιμάς δεν τολμά να αγγίξει την γυναίκα. Ο Μέγας Αντώνιος αντιθέτως αγκάλιαζε και ασπάζοταν συνέχεια το λείψανο του αγίου βλ. Burrus, *The Sex Lives...*, σελ. 153. Στο τέλος της αφήγησης ο αγιογράφος παρέχει μία ακόμη αντιστροφή του γένους. Με αυτόν τον τρόπο θα λέγαμε πως ο Ζωσιμάς αντλεί περισσότερο από την φιγούρα της Μαρίας της Μαγδαληνής, όπως εκείνη παρουσιάζεται στο *Κατά Ιωάννη* 12.1-3 «...ή οὖν Μαρία λαβοῦσα μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ...» και στο *Κατά Λουκά Ευαγγέλιο* 7.38 «...καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι...» και όχι όπως λανθασμένα αναφέρεται και στο *Κατά Μάρκου* και *Ματθαίου* (κατά τα οποία η Μαρία χύνει το μύρο στο κεφάλι του Ιησού) βλ. Fritts, Kevin. σελ. 19. στο <https://cua.academia.edu/KevinFritts>. (ημ. προσβάσεως 23/3/2019). Ο Ζωσιμάς έπλυνε με τα δάκρυά του τα πόδια της οσίας με την ίδια ευλάβεια με την οποία η Μαρία η Μαγδαληνή μυρώνει τα πόδια, του Χριστού.

⁶⁷ Τα θαύματα της αγίας συνεχίζονται μέχρι και το τέλος του υπό εξέταση βίου καθώς ενώ προηγουμένως παρουσιάζεται ως αναλφάβητη «...ἐπίστασαι γράμματα; Εἶδον ποτὲ· Οὐδὲ ψάλλοντος ἤκουσα» τώρα φαίνεται πως έχει χαράξει στην άμμο μήνυμα για τον Ζωσιμά.

21. Διαβάζοντας λοιπόν αυτά ο γέροντας χάρηκε που έμαθε το όνομα της οσίας. Κατάλαβε μάλιστα ότι αφού κοινώνησε τα θεία μυστήρια η αγία βρέθηκε στον τόπο όπου και κοιμήθη και τον δρόμο των είκοσι ημερών τον διάνυσε μέσα σε μία ώρα. Δόξασε τον Θεό και σκεφτόταν πώς θα θάψει την αγία και ενώ βρισκόταν σε απορία είδε κοντά ένα μικρό ξύλο πεσμένο στη γη, το οποίο αφού το πήρε άρχισε να σκάβει, αλλά δεν κατάφερε τίποτε καθώς το έδαφος ήταν ξερό. Στενάζοντας λοιπόν βλέπει ένα μεγάλο λιοντάρι να στέκεται δίπλα στο λείψανο της αγίας και να γλύφει τα ίχνη της και φοβήθηκε. Το λιοντάρι άρχισε να κυλιέται στα πόδια του γέροντα. Ο Ζωσιμάς από την άλλη αφού αναθάρρηψε λέει προς το λιοντάρι «πειδή θηρίο ο Θεός σε έστειλε, σε αυτό το σημείο κάνε λάκκο με τα νύχια σου για να κηδεύσουμε την αγία. Και αφού έσκαψε το λιοντάρι με τα μπροστινά του πόδια έκανε λάκκο και ο γέροντας κήδευσε το λείψανο της αγίας»⁶⁸.

⁶⁸ Για την εξουσία που ασκούσαν οι άγιοι πάνω στα θηρία ως κοινό τόπο αγιολογικών κειμένων βλ. Pratsch, *Τοπος*, σελ. 286-289. Εδώ εμφανίζεται και ο Ζωσιμάς να αποκτά θαυματουργική δύναμη.

22. Τότε αναχωρούν και οι δύο· και το μεν λιοντάρι προχώρησε στα ενδότερα της ερήμου⁶⁹, ο δε γέροντας γύρισε στο μοναστήρι και διηγήθηκε αυτά που του αποκάλυψε ο Θεός. Μέχρι αυτό το σημείο διηγήθηκα αδελφοί τον βίο της αγίας Μαρίας. Παρακαλώ τον Κύριο τον Θεό ούτως ώστε όπως την οδήγησε να αφήσει την αμαρτία και μέσω της μετάνοιας και της νηστείας και του θανάτου της να την βάλλει στην βασιλεία των ουρανών, με αυτόν τον τρόπο να αξιώσει και εμάς μέσω της μετάνοιας να έχουμε την ίδια μοίρα με εκείνη έν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν⁷⁰

⁶⁹ Το απόσπασμα αυτό παρουσιάζει αδιαμφισβήτητα κοινά μοτίβα με τον βίο του αγίου Παύλου του Θηβαίου. Κατ' αναλογία λοιπόν με τον Ζωσιμά ο Μέγας Αντώνιος βρίσκεται και εκείνος σε δύσκολη θέση μη ξέροντας πώς να σκάψει την γη. Ενώ λοιπόν στεκόταν στεναχωρημένος έρχονται τρέχοντας προς εκείνον δύο λιοντάρια που τον βοηθούν στην ταφή του αγίου. Δεν είναι μάλιστα τυχαίο πως στον βίο της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας παρουσιάζεται ένα μόνο λιοντάρι, το οποίο όπως και εκείνη προηγουμένως κατευθύνεται στο εσωτερικό της ερήμου. βλ. Burgus, *The Sex Lives...*, σελ. 154-155.

⁷⁰ Το χωρίο αυτό αντλεί από την *Αποκάλυψη* 1.6.3 «...ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν...»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

- Αθανάσιος Αλεξανδρείας, *Vita Antonii*, PG 26, 835-976b.
- Βίος Ευστρατίου Αγαύρων, Ζαραβέλα, Ε.-Λ. *Ο Βίος του αγίου Ευστρατίου Αγαύρων (BHG 645)*
Εισαγωγή, Κριτική Έκδοση, Μετάφραση, Σχολιασμός Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα
Φιλολογίας 2018
- Γεώργιος Μοναχός, *Chronicon (lib. 1-4)*, de Boor, C (edr.), *Georgii monachi chronicon*, 2 vols,
Leipzig, Teubner, 1904.
- Γρηγόριος Νύσσης, *Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ὁμολογίας πρὸς Ἀρμόνιον (De professione
Christiana ad Harmonium)*, Jaeger, W. (edr.) *Gregorii Nysseni opera*, vol. 8.1, Leiden,
Brill, 1963
- Ιωάννης Δαμασκηνός, *Ἐκδόσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως (Expositio fidei)*, Kotter, B.
(ed.), *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. 2, Berlin, De Gruyter, 1973,
- Ιωάννης Δαμασκηνός, *Orationes de imaginibus tres*, Kotter, B. (ed.), *Orationes de imaginibus
tres*, *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. 3, Berlin, De Gruyter 1975

ΑΡΘΡΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ – ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Ανδρέου, Σ. (Διάκονος), *Περὶ πνευματικῶν μεθελικιώσεων καὶ τῆς οκτάδας τῶν παθῶν στὴν
εργογραφία τοῦ ἀββᾶ Κασσιανοῦ τοῦ Ρωμαίου* [Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Θεολογίας], Θεσσαλονίκη 2017
- Brakke, D., “Introduction,” in *Talking Back: A Monastic Handbook for Combating Demons*
(Trappist, KY: Cistercian Publications 2009).
- Burrows, V., *The Sex Lives of Saints: An Erotics of Ancient Hagiography* Philadelphia, PA:
University of Pennsylvania Press, 2004.
- Coon, L. L. *Sacred Fictions: Holy Women and Hagiography in Late Antiquity*, Philadelphia,
PA: University of Pennsylvania Press, 1997.
- Efthymiadis, St., “Hagiography from the ‘Dark Age’ to the Age of Symeon Metaphrastes
(Eighth-Tenth Centuries)”, στο Efthymiadis, St. (ed.), *The Ashgate Research
Companion to Byzantine Hagiography, Vol. I: Periods and Places*, Farnham-Burlington
VA 2011, σελ. 95-142.

- Hogel, Ch., *Metaphrasis. Redactions and Audiences in Middle Byzantine Hagiography*, Oslo 1996.
- Kouli, M. “Life of St. Mary of Egypt.” στο Talbot, A.-M. (ed.), *Holy Women of Byzantium: Ten Saints’ Lives in Translation*, Washington, DC: Dumbarton Oaks, 1996.
- Μελικίδου, Β.-Ε., *Η δημόδης μετάφραση του βίου του Αγίου Φιλαρέτου του Ελεήμονος: συμβολή στη μεταφραστική κίνηση το 16^ο και του 17^ο αι.* [Διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ, Τομέας Φιλοσοφίας], Θεσσαλονίκη, 1997
- Μελικίδου, Β.-Ε., «Ένα ρεύμα πρώιμου ‘δημοτικισμού’, τον δέκατο έκτο και τον δέκατο έβδομο αιώνα», στο Jeffrey E. and M., (eds.), *Αναδρομικά και Προδρομικά. Neograeca Medii Aevi V, Oxford, September 2000*, Oxford, 2005, σελ. 511-530
- Ostrogorsky, G., *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους τόμος Α΄*. Αθήνα 2015.
- Ševčenko, I., “Levels of Style in Byzantine Literature”, *Jahrbuch der Österreichische Byzantinistik* 31/1 (1981), σελ. 289-312.
- Talbot, A.-M. “Old Wine in New Bottles: The Rewriting of Saints’ Lives in the Palaeologan Period” στο Curcic, S., Mouriki, D. (eds.), *The Twilight of Byzantium: Aspects of Cultural and Religious History in the Late Byzantine Empire*, Princeton NJ, Princeton University 1989.
- Tzaferis, V., “Early Monks and Monasteries in the Holyland”, *ΔΧΑΕ* 15 (1991), σελ. 43-66.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Fritts, K., *Who’s this guy? Why Zosimas is Essential to the story of Mary of Egypt?*
<https://cua.academia.edu/KevinFritts>.
http://www.imks.gr/images/pdf/Iera_Keimena/agia_grafi.pdf
<http://kevinbasil.com>.
https://medieval.bodleian.ox.ac.uk/catalog/manuscript_6148
<https://pinakes.irht.cnrs.fr/notices/cote/48094/>
<http://www.saint.gr>.
<http://www.tlg.uci.edu/>